

Masarykův lid

ROČNÍK XVII • 4. ČÍSLO • PROSINEC 2011

ČTVRTLETNÍK NEZÁVISLÉHO DISKUSNÍHO KLUBU MILADY HORÁKOVÉ

ZŠ Na Planině, Praha 4 - Krč, tel. č.: 233 373 934

e-mail: kmh@joura.cz

Redakční rada: J. Adlt, E. Jourová

J. Titzlová, pod vedením Z. Dvořákové

Produkce a expedice: Nakladatelství Eva-Milan

Nevole, K Údolí 2, 143 00 Praha 12

e-mail: nakladeva@seznam.cz

www.nakladeva.wz.cz

REGISTROVÁNO MK ČR E 11026

STATĚ A POJEDNÁNÍ - AKTUALITY - ZE VZPOMÍNEK PAMĚTNÍKŮ - Z ARCHIVŮ - KNIHY, KTERÉ NÁS ZAJÍMAJÍ - JAZYKOVÝ SLOUPEK - VZPOMÍNÁME - ZE ŽIVOTA KLUBU MILADY HORÁKOVÉ - INFORMACE

STATĚ A POJEDNÁNÍ

Letos u příležitosti státního svátku 28. října byl v médiích opět vzpomenut podíl čs. legií na vzniku samostatného Československa. V souvislosti s tím chceme připomenout, jakou roli hodlal čs. legiím přisoudit americký prezident W. Wilson. Psal o tom historik dr. Jaroslav Křížek (mnohaletý člen Klubu Milady Horákové) ve své knize „Němci, Lenin a čs. legie“ (Vyšehrad 1997), odkud přebíráme ukázkou pod redakčním názvem:

ČESKOSLOVENSKÉ LEGIE A AMERICKÝ PREZIDENT W. WILSON

Opustili jsme čs. legie v okamžiku, kde 7. července 1918 zaměnily svůj pohyb na Vladivostok za pohyb na západ s cílem zmocnit se opět středního Povolží a vybudovat tak novou protiněmeckou východní frontu, po níž západoevropští spojenci tolik volali. Jejich úsilí, vyvrcholilo 7. srpna 1918 dobytím Kazaně. Poté svůj postup zastavily, aby vyčkaly slibovaných spojeneckých vojenských posil. Teprve s nimi měly obnovit další operace a spojit se případně s dohodovými vojsky na severu Ruska, čímž mělo být Německo přinuceno (a my víme, že v případě zdaru této akce by skutečně přinuceno bylo) ke stažení části svých sil ze západní fronty a tím k oslabení jeho stále trvajících úderů proti Francii. Současně mělo být Německo oslabeno svržením moci bolševiků, jejichž prostřednictvím si zajišťovalo svou ruskou kořist, a ruskému lidu poskytnuta možnost vyslovit se svobodně o svém příštím osudu. Také tohoto úkolu, úkolu pomoci bratrskému ruskému lidu v obnově jeho demokratických práv, se legionáři chopili s velkou chutí, nezištnou obětavostí a notnou dávkou slovanského entuziasmu.

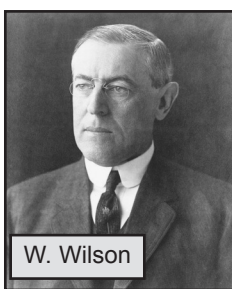
Západní spojenci reagovali na vystoupení čs. legií s jásotem, ale nejednoznačně a nekoordinovaně.

Pro Francii a Velkou Británii se po úspěšném postupu čs. legií zdála být obnova východní fronty hotovou věcí. Obě mocnosti začaly opět naléhat na prezidenta Wilsona, aby vyslovil souhlas s nasazením japonských sil, jež měly proniknout Sibiří do evropského Ruska a tam plnit zmíněné již úkoly. Obě mocnosti současně předpokládaly, že se jim

v dalším jednání podaří přesvědčit Japonsko o nutnosti takové akce.

Poněkud jinou roli hodlal čs. legiím přisoudit W. Wilson. Wilson si byl vědom nadcházejícího obratu na západní frontě (poslední ze série německých ofenzív ztroskotala, jak jsme již uvedli, v polovině července 1918) a z toho vyplývající možnosti porazit Německo na jedné jediné frontě ve Francii. A bude-li Německo poraženo na západě, pak bude muset pustit i svou ruskou kořist. Obnovu východní fronty považoval proto za zbytečné tříštění sil, za akci, která

by od počátku nabyla charakteru pouhého boje s bolševiky za svržení jejich moci a tím násilného vměšování do vnitřních věcí Ruska. Zbraně, soudil, nejsou tím nejvhodnějším nástrojem k likvidaci bolševismu a jeho myšlenek. Přivítal by, kdyby ruský lid měl možnost rozhodnout o svém osudu sám, bez patronace bolševiku. K tomu potřeboval dostat jen příležitost. A tuto příležitost začal Wilson vidět v československých legiích. Kdyby se Čechům (a Češi nebyli nenávidění Japonci, ale

W. Wilson

takřka bratrance Rusů) podařilo bez přítomnosti jediného japonského, amerického či jiného spojeneckého vojáka vytvořit ve východní Sibiři, kde vliv bolševiků nebyl ještě plně zakotven, mocenské vakuum, kdyby se jim podařilo spíše jako policejním než vojenským jednotkám obnovit a udržet spolupráci s Rusy demokratický režim, kdyby se tam Rusové vzchopili k samosprávě a sebeobraně, kdyby tam USA vrhly svou rozsáhlou hospodářskou pomoc, kterou

Masarykův lid

Wilson připravoval (ale o níž nevěděl, jak ji do Ruska bez styku s bolševiky dostat), kdyby takový příklad strhl i ostatní části Ruska, nebylo by možné počítat s tím, že situaci v Rusku se podaří vyřešit bez zásahu zvenčí a pouze silami samotných Rusů? Kdyby měla taková akce úspěch a Rusové se opět stali pány svých věcí, mohly přece být čs. legie po nějakém čase přepraveny na západní frontu, kam původně směřovaly. Za pokus, od něhož bylo možné v případě nezdaru včas ustoupit, to však stálo, a Wilson se mu věnoval plnou vahou své osobnosti. Chtěl poskytnout Rusům pouze šanci, nic víc. Do jaké míry bude tato šance využita, to už bylo záležitostí Rusů samých.

Tak záhy po svém vystoupení dostaly čs. legie v Rusku do vínku hned dva úkoly. Podle francouzských a britských intencí obnovit za podpory japonských divízi východní frontu, podle amerických intencí stát se pouze dočasným ochranným policejním štítem, který by jako katalyzátor zabezpečil Wilsonův politicko-hospodářský plán se Sibiří a Ruskem. Šlo o úkoly diametrálně odlišné a jejich rozpornost se stala jedním z hlavních důvodů tragického osudu čs. legií, které samy záhy začaly poznávat, že jejich vystoupení, míněně upřímně a nezištně ve prospěch spojenců i ruského lidu, se stalo krokem do tmy.

Osud čs. armádního sboru se začal naplňovat již onoho 7. července 1918, kdy vedení sboru rozhodlo zříditi východní frontu na Volze. Příslušníci sboru neměli v té chvíli ani tušení o tom, že den předtím ve vzdáleném Washingtonu přijala americká vláda po interním jednání usnesení, které odpovídalo na franko-britský tlak ohledně amerického souhlasu s vysláním japonských sil do evropského Ruska záporně a jež konstatovalo, že „obnovení východní fronty cestou vojenské expedice ... je materiálně nemožné“ a že „za současných podmínek není jakýkoli postup na západ od Irkutsku pokládán za možný a netřeba o něm dále uvažovat“. Jen s velkým odporem vyslovila americká vláda v odpovědi na neustávající tlak západoevropských spojenců souhlas s tím, aby operace čs. legií, omezené pouze na východní Sibiř, zajišťovalo z týlu pouhých 7 000 japonských a 7 000 amerických vojáků.

Interní rozhodnutí americké vlády ze 6. července 1918 bylo 17. července dáno na vědomí spojeneckým vládám a 3. srpna 1918 k dispozici tisku. Po zdůvodnění, proč vláda USA odmítá obnovu východní fronty a vojenskou intervenci v Rusku (ať už z Vladivostoku či ze severu Ruska), dokument ze 17. července v souladu se záměry USA na Sibiři v uváděl, že „vojenská akce v Rusku je přípustná ... jen jako pomoc Čecho-Slovákům, aby konsolidovali své síly a navázali úspěšnou spolupráci se svými ruskými bratry a aby bylo upevněno jakékoli úsilí o samosprávu a sebeobranu, při němž by Rusové sami byli ochotni přijmout pomoc“; vláda USA „nemůže jít dále než k tomuto skromnému experimentálnímu plánu“, který v případě, kdyby „se realizace plánu octla v rozporu s politikou ... USA“, by byl odvolán a jednotky přemístěny na západní frontu. USA uvažují „pouze o takové pomoci, která by byla přijatelná pro ruský lid v jeho úsilí stát se opět pánem svých vlastních záležitostí, svého vlastního území a svého vlastního osudu“.

Toto stanovisko vlády USA vzbudilo ve Francii a Velké Británii bouři nevole. Obě mocnosti považovaly čs. legie

za svůj vlastní nástroj, s nímž měly své vlastní plány a který si v žádném případě nehodlaly nechat vyrvat z rukou. Vidíc tuto neochotu, vláda USA vznesla 20. srpna 1918 nový důrazný požadavek „stáhnout Čechoslováky ze západní Sibiře na východ“. Ani tohoto požadavku, požadavku rozumného, který v případě realizace mohl podstatně zmírnit příští osud čs. legií, nebylo dbáno; stažení čs. jednotek z Povolží a západní Sibiře na východ nepřicházelo pro Francii a Velkou Británii v úvahu. Wilson mohl s rostoucím znepokojením jen brát na vědomí novou sérii protestů dohodových spojenců proti jeho ruské politice a jejich snahu postupovat na Sibiři po dohodě s Japonskem samostatně; musel se smířit s přípravou britského vysokého komisaře i generála Janina, vrchního velitele čs. zahraničních vojsk, a generála Štefánika k cestě na Sibiř, a s dalšími podobnými opatřeními, která s politováním chápal jako prohlubující se roztržku mezi USA a jeho spojenci ve věci postupu vůči bolševickému Rusku.

Tato nejednota dohodových spojenců přivedla čs. armádní sbor v Rusku do bezvýchodné situace. Jeho vlastní síly nemohly přes veškerou obětavost stačit na víc, než čeho jako maxima dosáhly v srpnu 1918. Ač legie obnovovaly východní frontu v intencích Francie a Velké Británie, vojska obou těchto mocností byla plně vázána na západní frontě a nemohla proto na Sibiři účinně zasáhnout. Japonsko stále odmítalo angažovat se svými jednotkami na Urale či v evropském Rusku. Zanedbatelných 7 000 amerických a 7 000 japonských vojáků (i když počet posledních vzrostl záhy přes protesty USA na desateronásobek) neopouštělo Dálný východ. Čs. legie zůstávaly odkázány samy na sebe. To se na jejich fyzickém i morálním stavu nemohlo neprojevit.

Operace čs. armádního sboru byly za takové situace záhy poznamenány prvními neúspěchy. Pod zvyšujícím se tlakem Rudé armády, organizované Trockým, nezbylo legiím než ustupovat. 10. září vyklidily Kazaň, 12. září Simbirsk, 4. října Syzraň a 8. října 1918 Samaru. Skutečnost, že očekávaná a slibovaná vojenská pomoc dohodových spojenců nepřicházela, byla o to bolestnější, že ani ruské vojenské jednotky, formované několika protibolševickými vládami v týlu legií, nestála za řeč. Únava z pětiměsíčních bojů, proces desiluze a zklamání nad tím, že jejich sebelépe míněně úsilí o pomoc ruským demokratickým silám naráží na apatii a rostoucí odpor ruského lidu, pocit osamělosti, pocit hořkosti pramenící z vědomí, že se jim pod rukama bortí jejich vlastní dílo, vedl legionáře k pasivitě, neochotě účastnit se dalších bojů a k odpírání poslušnosti velitelům, což v souhrnu mnoha jiných okolností vedlo velitele 1. divize plukovníka Švece 25. října 1918 v Aksakovu k sebevraždě. Zpráva o vzniku Československé republiky 28. října 1918, o ukončení první světové války 11. listopadu 1918 a zvláště pak zpráva o nastolení reakční vojenské diktatury admirála Kolčaka v týlu legií v sibiřském Omsku, 18. listopadu 1918, vedly k dovršení započatého procesu; považující svůj úkol v Rusku za skončený, dobrovolci čs. legií viděli řešení jen v jediném – v urychleném odjezdu domů. Splnění svého přání se však dočkali až v roce 1920.

Pokus čs. legií změnit současně s obnovou východní fronty mocenské poměry v Rusku ve prospěch ruských demokratických sil, ve prospěch znovuoživení demo-

Masarykův lid

kracie v Rusku, zůstal tedy pouhým pokusem. Důvod jeho ztroskotání – stejně jako důvod ztroskotávání pokusů pozdějších – tkvěl nikoli jen v selhání účinné spojenecké pomoci, ale především v tom, že šance, která byla Rusku a jeho lidu poskytnuta, zůstala nevyužita. Wilson jako demokrat nemohl právě proto, že usiloval o vytvoření světa bezpečného pro demokracii, tuto zjevnou skutečnost nerespektovat. Když čtyři měsíce po vystoupení čs. legií znovu a definitivně 27. září 1918 odmítl právě na základě zkušeností legií „záměry spojenců ve věci ‚fronty na Volze‘“ (uvozovky Wilsonovy – J. K.) jako „chimerické“ a když znovu zdůraznil myšlenku, že „české síly by se měly stáhnout na východní stranu Uralu“, v duchu svého názoru, že proti idejím se nedá bojovat zbraněmi a že čelit vzrůstajícímu se bolševismu je třeba odstraňováním příčin jeho vzniku, s politováním konstatoval, že sami „Rusové nevytvořili žádné efektivní síly, jak se očekávalo“. A neprojevovali-li sami Rusové dostatečné úsilí o změnu systému nastoleného v jejich zemi, pak jakýkoli ozbrojený zásah zvenčí byl předem odsouzen k nezdaru. O tom se přesvědčili i legionáři, kteří svým odporem proti dalším bojům v Rusku začali – rovněž jako demokraté – Wilsonovy směrnicí zcela spontánně uskutečňovat.

Bylo to císařské Německo, které v zájmu svých kořistnických plánů převzalo historickou odpovědnost nejen za nastolení moci bolševismu v Rusku, ale i za jeho udržení

v nejkritičtější období léta 1918, kdy dny bolševiků se zdály být sečteny. Zdály se být sečteny právě akcí čs. legií a jejich pokusem dát Rusům v duchu demokratických ideálů možnost svobodného rozhodování o svém osudu, pokusem, jehož velikost a význam je možné plně docenit teprve dnes. Tento pokus se však nesetkal s úspěchem a šance na jeho opakování v důsledku následného upevnění bolševické moci mizely. Lhostejný a mlčenlivý ruský lid, reprezentovaný miliony negramotných mužiků, toužil jen po jediném: po hmotném zlepšení své bídné existence, po zlepšení, které se mu zdálo přinášet spíše Leninův dekret o půdě než abstraktní demokracie, za jejímiž zády se – jak tomu bylo i v případě čs. legií – vynořovaly v podobě generálů temné síly staré carské reakce. Jeden z nejbližších Wilsonových spolupracovníků, ministr války N. D. Baker, který se již v červnu 1918 vyslovil pro to „ponechat Rusům, aby si vyřídili své záležitosti sami“, tlumočil 27. listopadu 1918, po zkušenostech z léta a podzimu téhož roku, Wilsonovi svůj názor, že by bylo lépe poslat legie domů, protože se už bojů stejně neúčastní. Chtějí-li mít Rusové bolševismus, ať ho mají, a nelze si nalhávat, že jen 10 % Rusů jde za bolševiky a 90 % proti. Tím vyjádřil skutečnost, která pak výrazně poznamenala dějiny celého 20. století.

Jaroslav Křížek

Není na škodu občas si oživit, jak jsme přemýšleli, cítili a jednali za komunistické totality, jak jsme ji prožívali a přežívali. Podívejme se na to očima Pavla Tigrida, který v exilu řídil proslulý čtvrtletník pro politiku a kulturu Svědectví. O zmíněném tématu píše na jeho stránkách v roce 1984 v Poznámkách k událostem.

POZNÁMKY K UDÁLOSTEM

Stačí čekat?

Scéna 1. Všední den ve středu Prahy.

Křížovatky a ulice centra přetíženy frekvencí. Chodců a automobilů ustavičně přibývá.

S přibývajícím frekvencí pohyb houstne a zpomaluje se. Zdrucující většina davu zde i nadále jsou tlusté buchy ověšené nákupními taškami přecpanými potravinami.

Scéna 2. V Prameni.

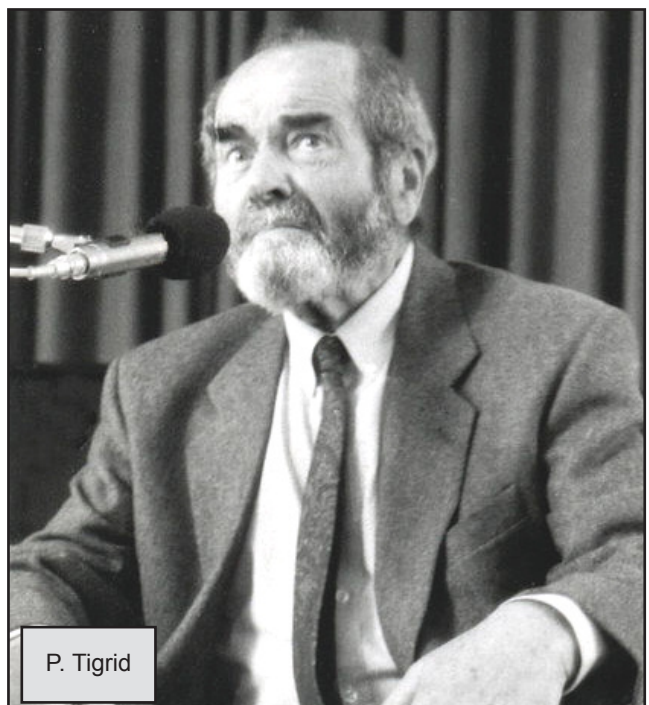
Prodejní místnosti jsou nabity lidskými buchtami. Před pokladnou: většina má přecpaný dva či tři košíky, někteří dokonce čtyři; svírají v hrsti svazky bankovek.

Jedna slepice-zákaznice u pultu si nechává odvažovat 20 kg sýra, nakrájet 40 kg salámu a skládá do košíku špalky špeku. Dva zaměstnanci ustavičně odvážejí na vozíku balíky bankovek, jimiž je pokladna přeplněna.

Přejdeme ke *Scéně 6.* V textilní prodejně.

Tisíce zákazníků se tlačí k prázdným pultům, za nimiž jsou rovněž prázdné regály.

Hlasy z davu: ... *prosím vás nemáte aspoň metr látky jakékoliv barvy... pánské šle... podkolenky pro asi desetiletého chlapce... podprsenky velikost 86... kapesníky*

P. Tigrid

Masarykův lid

pánské, dámské... dětské – to je jedno... ponožky, máte ponožky pánské nebo dámské... rukavice asi tak velikost na tuhle ruku ...

Prodavačky stojí nehybně, s pohledy směrem k davu, ale netečně zabodnutými do prázdna. Mlčí.

Následuje padesát dalších scén, zřejmě ze socialistické Prahy (máme tu totiž, mimo jiné, ve scéně třicáté, soudruha Hybšmana který si stěžuje soudruhovi Kadlecovi, že *my dneska máme mládež ve většině poměrně hodně narušenou, ale oslovený soudruh připomíná Kamaráde, ruku na srdce, my sme v jejich letech nebyli vo nic lepší*, jenže do diskuse se vmísí soudruh Konůpek oponuje *Ne? – A co soudruh Fučík?*, ale Kadlec se nedá a osobuje si *Koukněte, s tím to taky není tak docela jasný!*), až dojdeme k závěrečné scéně.

Scéna 54. Obraz zkázy v ulicích města.

Ulice jsou už dávno zablokovány nakupenými a opuštěnými automobily. Na všem leží tlusté vrstvy prachu. Ruiny činžáků.

U vchodu do jednoho obchodu se spuštěnou roletou stojí nehybně dlouhá fronta lidí, na nichž jsou rovněž usazeny tlusté vrstvy prachu. Občas, když se některá postava pohne, spade s ní blok prachu. Postava však stojí dál.

Mezi stojícími v dlouhé frontě lze rozpoznat pod vrstvou prachu i Mlezivu, Zamastila, Hybšmana, Konůpka, Mazanou, Mrkvičku, Mráčkovou, Melicharovou aj.

Po bývalé ulici se vrstvami prachu jako sněhem brodí Helmut a Wiki, oděni do hyperpraktických turistických dresů, doprovázeni Heřmankou a oběma nurky. Helmut, uchvácen: *Fantastich!*

Wiki: *Das ist doch eine Kafkastadt!!* Heřmanka upozorňuje: *Vono se to prej nesmí fotografovat.*

Helmut: *Was sagst du? Co šikala?*

První nurek : *Že se to prej nesmí fotografovat.* Helmut mávne rukou: *Oh, quatsch! (...)*

V dále stojí na refýži jiná zaprášená skupina lidských soch.

Helmut je spatří a ptá se Heřmanky : *Na co ceka – ty leute?*

Heřmanka pohlédne na skupinu: *Asi na tramvaj.*

Helmut, s úsměvem: *Ta tramvaj nevypada – še jede ...*

Heřmanka : *Jim stačí čekat.*

Mlčící většina

Čtli jste několik scén z fantastického scénáře *Motovidla*, který napsal v roce 1970 v jeho rodných Čechách už dávno umlčený básník a teoretik českého surrealismu Vratislav Effenberg, a který spolu s jinými scénáři pod titulem *Surovost života a cynismus fantazie* vydalo letos Škvoreckých nakladatelství v kanadském Torontu. A, surrealista, řeknete, sny a automatické texty (dotkly se vás přece jen svou nepřijemnou realitou!), tak zlé to zase taky není, leccos jsme přežili a pořád přežíváme, padesátá léta a šedesátýosmý, dnes píšeme osmdesátýčtvrtý a i když nám za humny vykukují osklivé rakety (co my za to můžem!), tak snad přece jen pod ty nadrealistické nehybné vrstvy prachu ještě neklesáme ...

Toho roku čtyřiaosmdesátého, na jaře, navštívil Československo nikoli západoněmecký turista Helmut z Effenbergova scénáře, ale americký novinář z *New York Times*, který pak pro svůj list napsal nikoli scénář, ale reportáž.

„Město Praha, gotické a barokní veledílo nedotčené válkami tohoto století, je tak nádherné, že za slunných dnů se zdá triumfovat nad všední politikou. A tak v této kouzelné říši vysoko se tyčících, zlatem zaoblených věží chrámů, v křivolakých, dlážděných uličkách tu si jde po svém jeden z nejlépe oblečených a nejlépe živených národů v komunistickém světě. Obchody s potravinami a obchodní domy jsou dobře zásobené zbožím ze zemí sovětského bloku. Zrovna došla z Nicaraguy velké dodávka banánů a našla si cestu na podpultovní trh. Cestovní kancelář nabízí skvělou dovolenou na slunném pobřeží Jugoslávie.. Všechno nasvědčuje tomu, že politické vedení, nezměněné od roku 1969, uzavřelo s patnácti milióny svých občanů nepsanou dohodu: politicky mlčící většině se umožňuje relativně dobrý život, patrně nejvyšší životní úroveň z celé východní Evropy a zároveň pracovní morálku, jež v téže východní Evropě je snad vůbec nejhorší. A pak je tu hrstka disidentů, průběžně honěná policií, odposlouchávaná, vyslýchaná a – když tohle všechno nepomůže – vězněná. Západní diplomaté akreditovaní v Praze jsou nejednou očarováni dobrou operou nebo nápaditým divadlem a zároveň ohromeni netečným proudem života v této zemi, v níž se vcelku nic neděje... Vládní mluvčí František Kouřil objasnil situaci těmito slovy: „My víme, že jisté skupiny by u nás uvítaly takové události, k jakým došlo nedávno v Polsku ...

Ale většina obyvatelstva oceňuje, že žijeme ve státě prosperujícím a spořádaném.“

Věc pohledu

Kdo žije v zemi, o níž je řeč, sám posoudí, nakolik skutečností a rozpoložení myslí odpovídající, nebo naopak přehnaný obraz podal domácí beletrista, zahraniční reportér a vládní mluvčí. Možná, že si řekně spolu s Pirandellem, že každý má svou pravdu. Navíc, dámy a pánové, není to naše dílo, tahle mizérie, ale žijeme v ní a s ní a – jak to vypadá – nehme s tím. Disidentům možná všechna čest (ale taky nic víc), i my máme svou odpovědnost, především k vlastním rodinám – a možno nám opravdu (moralistně) vyčítat, že sháníme a honíme se (a šmelíme a bereme všimně), protože chceme slušně jíst, obstojně bydlet, vykoupit si trochu zeleně a čistého vzduchu o weekendech a o dovolených své místočko na bulharské pláži? Ostatně, je to jinde (opět moralistně viděno) o tolik lepší (přečtete si v 72. čísle *Svědectví* Fištejnovy a Zinověvovy obrázky ze Sovětského svazu ... a že máme mládež ve většině poměrně narušenou?, zamyslete se nad Pelcovými Děťmi ráje v témže čísle a uvažte, zda v té houšti amoralit se neskrývají prvky vlastností u nás jakoby dávno zasutých – solidarity, nezištné účasti na osudu druhých, až perverzní touhy po svobodě?). Teď zase vy posuďte sami. Rozhodně nechtějte po nás, mlčící většině, víc než můžem, a víc než po jiných. Až se to hne jinde, především v SSSR, snad se to pohne taky u nás. A to nás zajímá, dámy a pánové, beletristé, reportéři a vládní mluvčí tam venku: je tu naděje na pohyb, který by byl nadějný? Co bude, čeho bude?

Nejspíš více téhož,

zní uvážená odpověď. Když po Brežněvovi nastoupil bývalý šéf KGB Andropov, kdejaký beletrista, reportér a

Masarykův lid

vládní mluvčí uhadovat v té části světa, v níž volný proud myšlenek a informací je nesporný, že to signalizuje počátek konce kremelské ztrnulosti a sovětské úzkoprsosti, že nový mocí pán je muž bystrý, mluví anglicky a má smysl pro moderní umění. Naděje rychle zklamané a to nejen, rozhodně ne hlavně proto, že Andropov tak rychle umřel. Přesto hned po pohřbu nové slibné předpovědi v téže části světa: vládnoucí politbyro má konečně možnost zvolit ze sebe mladšího, pružnějšího, požadavkům doby víc uzpůsobeného voždě. Z předpovědi nic nezbylo a staříček Černěnko ztěžka doklopýtal k řečnickému pulstu, aby sdělil světu, co týž už tisíckrát slyšel. Změny nebudou, ani v domácí, ani v zahraniční politice – a tahle ztrnulost nemá nic společného s údajnou dobrou vůlí, někdy dokonce i odhodláním kremelských pánů s tím nějak pohnout: jakýkoli podstatnější a trvalý pohyb (dokonce žádoucí, třeba v ekonomii) vede totiž v mocenské struktuře stalinského typu nutně k ohrožení celé této struktury. Nebo ještě jinak: je to systém, který diktuje diktátorům, on je drtí v hrsti, nikoli oni jeho. Proto všechny pokusy (od roku 1953) o uvolnění, liberalizaci, humanizaci, revizi centralistického pyramidálního systému musely být (a byly) zlikvidovány – když to nešlo jinak – *manu militari*. Toto léto sověti foukají studeně, zejména do světa. Utrpěli totiž loni velkou mocensko diplomatickou porážku: nepodařilo se jim udržet v nukleární výzbroji převahu, které v Evropě za Brežněva dosáhli. Evropské vlády Atlantického společenství se rozhodly pro rozmístění amerických raket středního doletu na území svých států – když byly předtím daly Moskvě dvouroční lhůtu (do konce roku 1983), aby své nadpočetné rakety stáhla. Nestalo se tak a atlantické dozbrojení je v proudu.¹⁾ Moskva vložila do kampaně proti umístění amerických raket obrovský kapitál diplomatický, propagační i finanční – a nic se nepovedlo: Atlantické společenství se nerozpadlo; demokratické vlády nepadly; americko-evropská *entente* nebyla oslabena, ale naopak posílena; občané v západních zemích ve své zdrcující většině přijali rozhodnutí svých vlád jako nezbytné opatření; navíc bylo tohoto rozhodnutí dosaženo příkladně demokratickým způsobem, v otevřené rozpravě ve veřejnosti i v parlamentech. Moskvě nezbyvalo, než porážku přijmout, přerušit jednostranně ženevská jednání o omezení nukleární výzbroje, „rozvinout raketové komplexy“ v Československu a ve východním Německu a na všech rozích hřmat o rostoucím nebezpečí válečného konfliktu. Ve skutečnosti právě důslednost Západu v otázce dozbrojení v Evropě, rozhodnost nepodlehnout sovětskému vydírání, mír v Evropě posílily. Ničemu totiž nerozumí Kreml tak dobře, jako jasnému, důslednému a rázně aplikovanému *niet!* Nukleární apokalypsa, s níž se v Moskvě a přivtělených hlavních městech dnes a denně mává jak praporky na pouti, se nekoná, sovětské vyjednavači se dřív nebo později vrátí k zelenému stolu a jednání mají naději na úspěch právě pro západní pevnost a cílevědomost v otázce euroraket.

A jak bude u nás doma

Taky stejně, spíše hůř než líp. Nesnáze (!) v hospodářství, v zásobování a v denním životě lidí nezmizí, dál se

bude shánět a uplácet (jen úplatky budou vyšší, to je dobrý barometr inflace v socialistických zemích), vzduch bude nedýchatelnější a voda odpudivější, celkové prostředí nadále zamořené frázemi, sliby, výhrůžkami a udavačstvím (nebo aspoň strachu z něho). Vládnoucí garda, jakkoli stárnoucí, žezlo moci z ruky nepustí, ledaže smrt (která nezná všimné) zasáhne. Velký bratr bude dál dohlížet na to, aby se nic nezměnilo v zásadní věci, jíž je naprostá oddanost a poddanost vládnoucí klice v Moskvě.

Bídne vyhlídky, nic nemůžem a nic nezmůžem, nic se nehne, zbytečně se namáhat? Ano, jestliže chceme všechno (zadarmo) nebo nic a když nemůžeme mít všechno (zadarmo) nechceme zhořet nic. Ne, jestliže vezmeme část odpovědnosti za národní osud na sebe a *sebe* – nikoli ty druhé – pověříme pokusem o jeho ovlivnění. Nic velkého se tu nežádá, žádné hrdinství, žádná rizika, dokonce ani riziko snížené konzumpce dobrot, které režim jako úplatek mlčící většině poskytuje. Nikoli vzít to hopem, ale právě naopak: trpělivě, každodenně, samozřejmě se chovat jako slušný člověk, i *když* ti druzí třeba neoplácejí stejným; svobodně uprostřed nesvobody nakládat se svým svědomím; v rozkladu, který se zdá být obecným, zabránit rozpadu vlastního. Slovy pražského Petra Pitharta:

„Začít měnit sebe samé, z hlediska moci bezmocné, není (tedy) nějaký minimální program, alternativa druhé jakostní třídy pro méně statečné, nouzový plán na pouhé přežití. Je to nejdůležitější předpoklad skutečné *změny* poměrů – na rozdíl od palácových převratů, taktických změn politického kursu, řízených liberalizací a tak podobně: změna, pro kterou my sami nejsme dost připraveni, bude zítra zase jen výměnou kulis, v nichž se začne hrát tentýž starý kus, jen s novými nadějemi a tedy s rozčarováním o to krutějším. Čtěme znovu Havlíčka a Masaryka: všechno tam už dávno je. Ale co vlast? Vlast zůstane jen slovní nádivkou do oficiálních projevů a trapných příležitostných básní, nestane-li se nejvšeobecnějším, zvnitřelým nárokem onoho jako by normálního civilizovaného provozu v Československu, v zemi ještě uprostřed Evropy. „²⁾

Důkaz, že tu nejde o naivní a zároveň bezmocné moralizování podávají mladé generace ve *všech* zemích reálsocialismu a tedy také v Československu. Ponechávají režim vyhánět na jeho vlastním hnojišti, ale chladnými je také nechávají velké výzvy ve směru k velkým cílům. Jím stačí třeba jen to, že si zahrají a zazpívají podle svého, tedy svobodně. Nebo že zachrání kus lesa či jezera před ekologickou zkázou. Nebo i jen taková maličkost, že se nedonášší, neudává, mocným nepodstrojuje, ubohým a chudým pomáhá ... A pak že není u nás svoboda! Jen ji objevit a užít jí.

1) Podrobnosti jsou obšírně zachyceny ve Svědectví čísla 69/70/71.

2) Petr Pithart, „Pokus o vlast“, Svědectví 59, str. 462.

Pavel Tigrid

Masarykův lid

Dne 13. října 2010 byla uspořádána v Národním památníku na Vítkově konference nazvaná „YMCA v proměnách času“, která se konala u příležitosti oslav 20 let obnovení činnosti YMCA v Československu. Současně bylo vzpomenuáno 166 let její existence ve světě a 91 let od začátku její činnosti v Československu. Z této konference vzešel sborník referátů, které tu byly předneseny, z nichž vybíráme projev spisovatele a právníka dr. Pavla Kosatíka, který hovořil o významu YMCA v rámci dějin Československa. Činíme tak proto, že YMCA v Československu byla výrazně masarykovská, vedená v masarykovském duchu, a na tento svůj profil doplatila po nástupu komunistů k moci. Její činnost byla v roce 1951 zakázána.

VÝZNAM YMCA V RÁMCI DĚJIN ČESKOSLOVENSKA

Nejstarší, největší a nejrozšířenější mládežnická organizace na světě se blížila do střední Evropy postupně, natříkrát a pokaždé jinak. Každý z těchto pokusů se opíral o původní „americký“ ideový základ, ale postupem času se k němu přidávalo stále víc idealismu české provenience. Celospolečenský úspěch Ymky v době mezi světovými válkami se zdá být výsledkem skutečnosti, že se oba tyto ideové zdroje ocitly víceméně v rovnováze.

Dušan Franců to kdysi napsal pěkně: „Ymca slavila celkem třikrát vjezd do těchto zemí.“ První vstup inspiroval už v roce 1879 tehdejší pražský student Alois Adlof a jeho pohnutky se velmi podobaly pohnutkám zakladatelů Ymky v roce 1844, kteří v reakci na prohlubující se industrializaci v Anglii (se všemi negativními důsledky pro život dělníků, obzvláště těm z mladé generace) zatoužili pozdvihnout životní styl obyvatel průmyslových center, na prvním místě opět mládeže.

I v Čechách se tedy začalo prosazovat křesťansky orientované dobrovolné, nepolitické a neziskové sdružení, usilující o plnohodnotný život mladých lidí. Z biblických a modlitebních schůzek, které Adlof organizoval, vzniklo sdružení s názvem Spolek křesťanských mladíků. Program běžný u obdobných spolků (studium bible, zpěv a diskuse o náboženských otázkách) se rozrostl i o činnost vzdělávací a společenskou. Počet místních sdružení se rychle zvyšoval, v roce 1893 jich existovalo devět, v roce 1909 už sedmdesát.

Druhý „slavný vjezd“ do Československa souvisel s činností vojenské Ymky za první světové války, hlavně v ruských legiích, kde mezi našimi legionáři působili sekretáři Ymky americké (s obdobným cílem, jako byl ten „Adlofův“: pečovat o duševní rozvoj mladých vojáků zvláště v jejich volném čase. Po roce 1919 byla tato činnost přenášena i do rodících se struktur mírové československé armády: většinou v místech s velkými vojenskými posádkami na Slovensku a na Podkarpatské Rusi.

Od počátku dvacátých let, s postupným uklidňováním politické situace ve střední Evropě, činnost vojenské Ymky v ČSR přebírala Ymca civilní. Jejím rozvoji opět napomohla přítomnost amerických sekretářů, kteří v republice začali působit na osobní žádost a přímělu prezidenta Masaryka. To byl třetí a nejslavnější „vjezd“. Výsledkem byl silný podíl na zrodu nové československé

YMCA

20 LET OD OBNOVENÍ PRÁCE PO PÁDU KOMUNISMU

91 LET OD ZAČÁTKU ČINNOSTI V ČESKOSLOVENSKU

166 LET EXISTENCE ORGANIZACE VE SVĚTĚ

YMCA v proměnách času

sborník z konference

Praha 2010

ČAS

1800 NAPOLEONSKÉ VÁLKY

1844

1900 1. SVĚTOVÁ VÁLKA 2. SVĚTOVÁ VÁLKA

1919

1990

2000

2010

Masarykův lid

demokratické elity: té části mladé generace, která s chutí a zároveň zodpovědně přijala za svůj úkol budování demokratického státu.

Situace v zemi byla po roce 1918 složitá. Národ slavil samostatnost, zároveň však vlivem války upadl do nejhlubší duchovní krize ve své novodobé existenci. Jeden a půl milionu lidí během pár měsíců opustil katolickou církev, přičemž naděje církví evangelických, resp. církve československé, že odrodilci přejdou natrvalo k nim, se ve většině případů nesplnila. Rozchod s katolickou vírou často znamenal rozchod s vírou jako takovou, popřípadě příklon k různým jejím triviálním formám, jako byl spiritismus. Mnozí věřící, ač různých vyznání, si nad erupcí novodobého, primitivního ateismu zoufali – ačkoli zároveň je třeba dodat, že odchod z církve v mnoha případech ve skutečnosti neznamenal vědomou rezignaci na víru, jako spíš (dobové atmosféře odpovídající) politickou manifestaci, reakci na mnohaletou symbiózu katolického kléru s panovnickým domem v Rakousku-Uhersku.

Bezprostředně po roce 1918 se Ymca nejčastěji jevila jako další forma duchovního importu přicházejícího z Ameriky. Příchod metodistů, jehovistů, Armády spásy atd., kteří všichni začali v republice působit víceméně najednou, napomohl vzniku předsudku, podle kterého měla být Ymca podezřelou, neboť nenárodní organizací. Její idea byla evidentně širší, než aby se dala poměřovat jen starým metrem národovecké „služby národu“. Odtud nebylo daleko k podezření, že představitelé Ymky mimo její oficiální program sledují ještě nějaké skryté a „cizácké“ záměry. Tím nejčastěji vytýkaným záměrem byla americká duchovní a politická expanze v zemích tzv. sanitárního kordonu.

O tuto expanzi v určitém smyslu skutečně šlo, měla však jinou podobu. Pozoruhodným, ve své době často citovaným výrokem ji vyjádřil tehdejší americký prezident Coolidge, když řekl, že „Ymky se nejlépe hodí k tomu, aby vytvářely o otázkách, které zajímají veřejnost, veřejné mínění. Veřejné mínění vytvoří tím, že vyzvou, zahájí diskusi a přednášky.“

Byla to výzva k novému občanství. Ve střední Evropě nebyla úplně nová, rozhodně však o ní nebylo možné říci, že by se byla dosud potkávala s masovým ohlasem. Svě o tom mohl vyprávět například Masaryk: stal se prezidentem z několika důvodů, obdiv k jeho konceptu individuálního občanství však mezi nimi, pokud je z pramenů známo, nebyl.

Přitom však právě o Masarykovi bylo možné říci, že vlastně už od dob svého příchodu do Prahy se zasazoval o ono pojetí občanství, na jakém staví americká demokracie a z něhož vzešla také Ymca. V americké demokracii na rozdíl od té evropské je svět politického jednání mnohem bytostněji spojen a prolnut s náboženským fundamentem. Institucím se věří nejen proto, že si lidé jejich členy odhlasovali ve volbách a uznávají podřízenost menšiny většině, ale protože v každé veřejné instituci jsou schopni vnímat i odlesk božího záměru.

V Evropě se to ne vždy snadno vysvětluje. Ale americký zločinec se přece podřizoval americkému šerifovi či soudci nejenom z „evropských“ důvodů, jako je strach, ale i proto, že v cizím úsudku o sobě občas, a třeba i nerad, zaslechl hlas kohosi jiného a vyššího. „Nejsem to jen já, kdo o tobě rozhoduje.“ Tato slova by mohla mít ve štítě vepsáno lecjaká americká instituce.

Plynulo z toho, že v americkém pojetí náboženství nebylo místa pro víru založenou na pasivním a bezmocném smíření s Bohem nebo daným společenským stavem. Bůh v Americe naopak věřícímu říkal: „Jednej“, a naznačoval dokonce jak. Mnoho lidí, a zdaleka nejen Američanů, bylo a je přesvědčeno, že takový systém (spojující ideální s praktickým, nadčasové s všednodenním atd.) v zásadě funguje. Sotva tedy bylo divu, že se toto pojetí u nás začalo nejintenzivněji šířit právě po roce 1918, kdy se vztah k nadsmyslnu obecně u nás ocitl v krizi a kdy po řešení neoddělujícím oba světy vznikla poptávka.

Zdá se to možná moc obecné ve srovnání s konkrétními výsledky meziválečné Ymky, které se také na doklad úspěšnosti této organizace uvádějí nejčastěji. Ano, Ymca začala budovat společenská střediska a v nich klubovny, čítárny, písárny, studovny. Nabízela jídlo a nocleh za režijní cenu. Organizovala biblické hodiny, ale také jazykové, odborné, řečnické a ostatní kursy. Pořádala vzdělávací přednášky, akademie, koncerty a další kulturní představení, zřizovala tělocvičny a plovárny, organizovala tábory pod širým nebem, mohla se pochlubit bohatou publikační činností. Do té doby převládající sokolská tělovýchova (s důrazem na prostná a nářadová cvičení) byla díky Ymce obohacena o nové a dosud u nás neznámé sporty jako volejbal, basketbal nebo lukostřelbu. V širokou známost vešly sociální kampaně Ymky, jako Vánoční strom republiky nebo oslava Dne matek. V Ymce se vystřídaly desetitisíce členů, atd. atd.

Ale všech těchto úspěchů by sotva bylo dosaženo, nebyť ideového základu, o který se činnost Ymky opírala: Dobrá myšlenka je jenom ta, která funguje v praxi a prospívá lidem. Nejvznešenější idea, pokud druhým nepomáhá a pokud nenajdeme její ohlasy v každodenním životě, ztrácí právo na existenci. Právě toto bylo myšlení ve středoevropském prostoru nové, vždyt předtím a vlastně i potom si velmi mnoho českých myslitelů udělalo kariéru na ideách, které kromě nich už nikdo další nepotřeboval.

„Ymkařské“ kritérium praktičnosti nutilo lidi uvažovat složitěji. Dosud v Čechách kvetl buď nacionalismus, nebo jeho negace, národnostní skepse. První plodil v masách nereálná očekávání, druhý zbavoval chuti něco dělat. Československá Ymka na škále vroubené oběma extrémny našla smysluplný směr své činnosti ve vědomém vlastenectví. Odmítala coby floskuli abstraktní humanitu, člověk podle ní není schopen mít rád stejnoměrně celé lidstvo. Ale konkrétní humanita, projevující se v lásce k vlastnímu národu, možná je.

Masarykův lid

Myšlení v extréměch (buď-anebo), tolik vlastního moderní době, se Ymka vzeprěla v celé oblasti vztahování se ke světu. Jsi pro socialismus, nebo jsi proti? zdála se znít základní otázka nové doby. Ale k ymkařskému myšlení patřilo podrobit i tuto tezi kritice a přeformulovat ji: socialismus ano, ale křesťanský a odpovídající v tom tradici, z které vzešel.

Takže něco víc než jenom evangelizace a něco úplně jiného než tělocvik. Budování společnosti opřené o koncept demokracie, která se nebojí čelit hrozivě se rozmáhajícím totalitám. „Nejsme přáteli ‘idealismu’, který duchovní život odděluje od hmotného; žádáme si u mládeže porozumění pro věci hospodářské, finanční, obchodní, politické. Proto nespolehnáme jen na intelektuály, naopak obracíme se se žádostí o součinnost v první řadě k lidem praxe, k obchodníkům, živnostníkům, průmyslníkům, dělníkům; jejich spolupráce na československém kulturním životě má být větší a vlivnější než dosud.“ (brožura Co je a co chce Akademická Ymca?, Praha 1930)

O silném ideovém základu americké Ymky svědčí nejlépe fakt, že konkrétní podoby víry pro tu či onu zemi nebyly nikde předepsány. Ymka se sice zrodila z anglického a amerického protestantismu, ale jinak se organizovala podle místních poměrů: v Polsku na sebe brala katolickou, v Srbsku pravoslavnou podobu. V meziválečném Československu byl tento úkol vzhledem k šířícímu se ateismu o něco obtížnější. Ale že se ho podařilo objevit, dokazuje, nač pamětníci této československé Ymky dodnes nejraději vzpomínají: na způsob a úroveň diskusí, jež se v Ymce vedly.

Že je dobré diskutovat, verbálně potvrdí každý, ale kdo to aspoň jednou zažil, ví, že ke smysluplné diskusi nestačí jen dohoda na základě technických pravidel. Kdyby to bylo tak snadné, bylo by rozkoší sledovat diskuse například v českém parlamentu. K tomu, aby diskuse skutečně zafungovala, musí být účastníci osobnostmi s lepší než

pragmatickou výbavou, odpovídající požadavkům každodenního života.

Konkrétní představu o diskusích v Ymce nabízejí materiály, jako je brožura *Výchova k mezinárodnosti v Ymce* (Praha 1931). Publikace obsahuje otázky doporučené pro diskusi na téma *Co znamená milovat svůj národ (stát)*. Vedle dotazů předvídatelných a tázících se spíše po znalostech („Čím speciálním přispěl náš národ ve světové historii?“) text přináší i otázky provokující k myšlení v pozemských kategoriích („Kdo jsou větší vlastenci? Ti, kdo nejvýrazněji a nejdokonaleji vyjádří své národní cítění, či ti, kdo se často přes odpor celé společnosti snaží vést svůj národ k novým metám?“). O skutečné úrovni debaty však vypovídají až závěrečné dotazy týkající se transcendence. V dnešní debatě by je tímto způsobem asi položil jen málokdo: „Jak se projevil Bůh ve vašem národě? Má Bůh své oblíbené národy? Jestliže má Bůh nějaké poslání pro každý národ, není možné, abychom se mýlili?“

Ti, kdo se těchto diskusí účastnili, se neučili jen diskutovat, ale dostávali do debat i do života rovnou mravní kotvu. Cosi, co člověka přesahuje a ukazuje mu jiná než jenom jeho vlastní měřítka. Člověk takto vybavený pak byl schopen diskutovat o všem s jedinou výjimkou: nepochyboval o základu a smyslu života svého i ostatních. Diskuse se vzdálila slzavému údolí, přestala se podobat hádce.

Dodnes se dost často citují věty Emanuela Rádl, patrona Akademické Ymky, odsuzující tezi o neslučitelnosti náboženství s praktickým životem. Rádl slovy i činy dosvědčoval, že je to přesně naopak. Věřící člověk je povinen aktivisticky zasahovat do života kolem, protože právě jeho o transcendenci opřené myšlení je dostatečnou bází pro reformu. Dojde-li ve společnosti ke konfliktu, člověk nejenže do něho má vstoupit, ale má se v něm angažovat celý a bez rezerv. Touto naprosto nepragmatickou myšlenkou Ymca nepřestává imponovat hlavně v pragmatických dobách.

Je zřejmé, že lidé utváření v Ymce tímto způsobem, dávali pojmu demokracie úplně jiný obsah, než je ten dnes převažující. Naše dnešní demokracie je formální: máme všechny nutné instituce, ale postrádáme kvalitní lidský materiál, který by je vyplnil. Ymkařská demokracie směřovala ke vzniku úplně jiné, v žádném případě ne utopické společnosti. Každý člověk se v ní řídil zároveň pozemskými i božími pravidly, byl vždycky zároveň svobodný i nesvobodný – a nikdy nebyl v duši opuštěný a sám.

Pavel Kosatík

AKTUALITY

*Končí rok, je doba předvánoční, adventního rozjímání, celoročního účtování. Naše přemítání nepochybně zahrne, s obavami do roku budoucího, též otazníky a obavy kolem v poslední době po celém světě tolik frekventovaného slova – ekonomika. K přemýšlení přetiskujeme z časopisu Vesmír (2011/11) vtipné uvažování mladého ekonoma a matematika Michala Horného (*1985).*

EKONOMIE SEDMI SMRTELNÝCH HŘÍCHŮ

Seznam sedmi smrtelných hříchů vypracoval v 6. století n. l. papež Řehoř 1., aby tím nastavil zrcadlo upadajícímu chování tehdejší katolické společnosti. Základní etické principy katolické církve jsou od té doby definovány inverzí sedmi smrtelných hříchů, ačkoli nevyplývají přímo z Bible.

Lidská společnost se v průběhu času vyvíjí společně s obecným chápáním dobra a zla. Podobně se vyvíjí i chápání sedmi smrtelných hříchů. Jejich podstata však přetrvává. Jak se tedy současná společnost vyrovnává s pokušením každého ze sedmi smrtelných hříchů? A jsou nám bližší hříchy, nebo ctnosti?

Chamtivost

Chamtivost je hříchem přemíry. Nejčastěji bývá definována jako nadměrná touha získat nebo vlastnit více, než je nutné, zejména v případě materiálních statků, společenského postavení nebo moci. Podle dochovaných spisů byla chamtivost považována za odsouzeníhodnou již za časů Mojžíše. Navzdory tomu hrála hlavní roli při vzniku mnoha velkých říší, často však byla rovněž příčinou jejich pádu.

Filozofové od dob Aristotela často ostře vystupovali proti chamtivému chování, ale až o mnoho staletí později dospěl nizozemský filozof Bernard de Mandeville k názoru, že vychvalovaný kapitalismus je založen právě na chamtivosti, která je jeho neoddelitelnou částí. Podle otce ekonomie Adama Smithe je celá současná západní společnost poháněná chamtivostí a jím zavedený pojem „neviditelné ruky trhu“ je opět jen egoismem a chamtivostí. Smithova teorie je často vysvětlována tak, že práce vykonaná výhradně ve vlastním zájmu může přispět k obecnému blahu. Je-li ovšem hlavním pudem společnosti chamtivost, zvýšení jejího blaha lze dosáhnout pouze ukojením tohoto pudu. Pomineme-li etiku a morálku, pak chamtivost je v podstatě motorem ekonomiky.

Salman Rushdie ve své knize Zběsilost napsal, že veškerý hřích spočívá v nepřiměřenosti. Tedy v tom, že si činíme nárok na věci, na které nárok nemáme. Spotřeba

na dluh potom může být považována za hřích „na druhou“. Podobně i Tomáš Sedláček zmiňuje paradox v lidské saturaci. Dalo by se očekávat, že čím více své potřeby uspokojujeme, tím spokojenější bychom měli být. Čím více máme, tím méně bychom měli postrádat. To však bohužel od určité hranice neplatí, resp. platí přesný opak, protože větší bohatství znamená více starostí a více dalších potřeb.

Obžerství

Bible explicitně nezmiňuje obžerství jako hřích proti vůli Boží. V době sepsání sedmi smrtelných hříchů bylo obžerství obecně chápáno pouze ve smyslu přejídání se. O pár století později zahrnul středověký filozof Tomáš Akvinský do obžerství i neustálé požívání vybraných lahůdek a předražených pokrmů.

Výkladový slovník vysvětluje obžerství jako nadspotřebu čehokoliv, zejména ve smyslu plýtvání. Tomáš Akvinský uvádí šest způsobů, kterými se ho lze dopustit: jíst příliš brzy, příliš draze, příliš mnoho, příliš dychtivě, příliš vybíravě a příliš rozpustile. Pokud ve výčtu nahradíme slovo „jíst“ slovem „spotřebovat“, dostaneme hlavní příčiny současných globálních ekonomických problémů.

Inspiraci, jak se s obžerstvím vyrovnat, lze najít v pohádce o Otesánkovi. Bezdětný manželský pár tak velmi touží po dítěti, že muž vyřeže dítě ze dřeva. To znenadání obživne a nepřestává jíst. Sní svou matku, otce, rolníka a mnoho dalších, dokud se nepokusí sníst starou ženu. Ta Otesánka zabije motykou a všechny snědené osvobodí. Obžerství je nutné zničit dřívě, než zničí ono nás.

V minulosti jsme byli svědky různých neúspěšných pokusů, jak obžerství ze společnosti vymýtit – náboženské pústy, prohibice apod. Změnu společenských návyků však nelze vynutit zvenčí. Každý musí najít ukázněnost sám v sobě. Nebo musíme zažít Otesánkovu explozi znovu? Po kolikáté již?

Závist

Chápání smrtelných hříchů se v čase mění. Dnes například nejsou obžerství a smilstvo považovány za tak zá-

Masarykův lid

važné jako v minulosti. Zato závist byla chápána jako něco hříšného a zlého dříve a je tomu tak dosud. Dante Alighieri definoval závist ve své Božské komedii jako „touhu připravit ostatní o jejich vlastnictví“. Tomáš Akvinský popisoval závist jako „pocit smutku z cizího vlastnictví“ a „ti, kteří spáchají hřích závisti, mají potěšení z cizího neštěstí“.

Bible odsuzuje závist v desátém přikázání: „Nebudeš dychtit po statku bližního svého.“ Podobně jako chamtivost i závist je ve své podstatě neukojitelnou touhou, ale ze dvou zásadních důvodů se tyto dva hříchy liší. Za prvé, zatímco se chamtivost vztahuje především na materiální statky, předmětem závisti může být cokoli. A za druhé, je-li chamtivost vždy touhou daný předmět vlastnit, pak závist může být ukojena i tím, že někdo jiný o daný předmět přijde.

Jakkoli je závist odsouzeníhodná, její důsledky mohou být i vznešené. Pokud je jejím předmětem např. erudovanost jiného člověka a důsledkem větší píle ve studiu, pak to těžko nazývat hříchem. Právě proto třeba judaismus závist za hřích nepovažuje.

Závist se nejčastěji vyskytuje ve společnostech, ve kterých hrají značnou roli poziční statky. V takových společnostech touží mít lidé alespoň tolik, kolik mají ostatní, ideálně ještě více. Ekonom Dan Ariely, který se specializuje na behaviorální ekonomii, se různých lidí ptal, zda by preferovali roční příjem 50 000 dolarů, přičemž všichni ostatní by vydělávali pouze 25 000, nebo roční příjem 100 000, pokud by ostatní vydělávali 200 000 dolarů. Většina z nich vybrala první možnost, tedy poloviční příjem, ovšem stále dvojnásobný oproti zbytku společnosti. Nejenže lidé závidí, dokonce chtějí, aby jim bylo záviděno.

Podobně jako chamtivost ani závist nevzniká v lidské mysli jen tak sama od sebe. Potřebujeme vědět (vidět, slyšet), co a komu bychom měli závidět. Tomáš Sedláček zmiňuje, že „někdo nám musí ukázat, co bychom měli chtít“. Všudypřítomné reklamy podporují naše chamtivé a závistivé myšlenky, kupujeme si věci, které nepotřebujeme, plýtváme. Tím se závistí dopouštíme jádra hříchu obecně – nepřiměřenosti.

Smilstvo

Pod pojmem „smilstvo“ si lze představit zejména nadměrnou touhu sexuálního charakteru. Neznamená však pouze nemanželský sexuální styk, ale třeba také nadměrný sexuální styk v rámci manželství (či partnerského vztahu), není-li jeho účelem zplodění nového života. Dokonce již Aristoteles věděl, že smilstvo je důvodem úpadku oddanosti bohům. Proto je v křesťanství smilstvo jako jeden z mála smrtelných hříchů zakázáno v Bibli, a to hned dvakrát – jako šesté a deváté přikázání: „Nesesmilniš“ a „Nepožádáš manželky bližního svého“.

Podobně jako chamtivost i smilstvo nás nutí chtít víc, než doopravdy potřebujeme. V případě smilstva se jedná

o sexuální pud, který pramení z živočišného ducha člověka a je jedním z nejsilnějších lidských instinktů. Jeho tlumení tedy vyžaduje hluboké etické kořeny a morální sílu, přičemž dodržování obecných etických pravidel je nutné pro základní fungování celé společnosti. A právě proto patří smilstvo mezi smrtelné hříchy; zvládnutí sexuálního pokušení je nejnáročnější výzvou.

Jaký vliv má však smilstvo na samotný chod ekonomiky? Sexuální aktivita je lidem přirozená a je nutnou podmínkou pro zachování lidstva. Zřejmě proto zásadně ovlivňuje vnímání okolního světa a rozhodování se. Výsledky dalšího experimentu Dana Arielyho ukázaly, že v okamžiku sexuálního vzrušení se může člověk rozhodovat zcela jinak než za normálních okolností. Smilstvo tedy podstatně snižuje schopnost člověka dělat správná rozhodnutí.

Lenost

Původní význam slova lenost se blížil dnešnímu chápání apatie. Za smrtelný hřích byla považována především neschopnost zužitkovat vlastní nadání, promrhat příležitosti. Z mikroekonomického pohledu ovlivňuje lenost život jednotlivce právě v podobě vysokých nákladů příležitosti. Tyto náklady však v důsledku nenese pouze provinilý lenoch, ale celá společnost. Vzpomeňme si na úvahy Adama Smitha, Bernarda de Mandevilla a dalších filozofů – jakýkoli skutek, vykonaný pouze ve vlastním zájmu, může prospět společnosti. Jednotlivcem nevykonaný skutek je tedy nákladem příležitosti všech. Plýtvání talentem, nadáním, časem nebo vlastní produktivitou je potom samozřejmě chápáno jako hřích.

Ve středověku byly předmětem zájmu pouze důsledky lenosti, nikoliv příčiny. Moderní vědecká zjištění naznačují, že lenost nemusí být vždy nutně vadou charakteru, příčinou může být také nemoc, například deprese. I proto je dnes lenost považována za nejméně závažný se sedmi smrtelných hříchů.

Lenost má však i jiné stránky. Díky obecné lenosti (a rovněž inteligenci a určité úrovni zručnosti) se člověk neustále snaží vymýšlet různá zjednodušení, aby toho v konečném důsledku musel dělat co nejméně. Tak se objevily první zemědělské nástroje, došlo k domestikaci některých zvířat, později se objevila letadla, automobily, mobilní telefony atd. Pokud bychom nebyli líní, dodnes bychom křesali oheň křemenem. A vlastně by nám to vůbec nevadilo.

Hněv

Hněv je jediným ze smrtelných hříchů, který není nutně spjat se sobectvím. Lze ho charakterizovat jako přehnané a nekontrolovatelné pocity vzteku a nenávisti, které se mohou projevat exogenně i endogenně. Původně byl za smrtelný hřích považován jeho endogenní projev, dnes považujeme za hřích spíše jeho projev exogenní.

Masarykův lid

Současná vědecká poznání naznačují, že hněv, podobně jako lenost a smilstvo, může vycházet i z fyzických předpokladů dané osoby, může se jednat o chemické reakce v mozku, které se u některých lidí projevují silněji než u ostatních.

Z ekonomického hlediska je za důsledek hněvu nejčastěji považována ztráta racionálního uvažování, tedy základního předpokladu klasické ekonomie. Lidské iracionalitě se věnuje Dan Ariely ve své knize Jak drahé je zdarma (v originále Predictably Irrational neboli Předvídatelně iracionální), přičemž zmiňovat hněv nemusí ani jednou. Lidé jsou prostě iracionální, hněv nehněv. Podívejme se tedy na ekonomické důsledky hněvu opačně.

Definování sedmi smrtelných hříchů katolickou církví přirozeně vedlo k definici sedmi základních ctností jakožto nejdůležitějších morálních principů, které inverzně korespondují s každým ze smrtelných hříchů. V případě hněvu je touto ctností trpělivost. Antonymem trpělivosti je netrpělivost, a hněv lze tudíž v určitém smyslu chápat jako netrpělivost. Rozhněvaný člověk reaguje impulzivně, bez rozmyšlení, bez trpělivosti. A není to právě netrpělivost, co nás nutí neustále kupovat věci okamžitě, bez ohledu na naše finanční možnosti? Není to netrpělivost, co způsobilo současnou ekonomickou krizi a dovedlo nás do největšího dluhu v historii?

Dříve museli lidé mnohem více čekat a ani hněv nedokázal věci příliš urychlit. Současná společnost je však neustále pokoušena novými technologiemi, které život podstatně zrychlují. To stimuluje naši netrpělivost, touhu získat nové věci, zážitky, ale třeba i vzdělání v co nejkratším čase, popouzí nás k spáchání dalšího hříchu hněvu.

Pýcha

Pýcha bývá považována za nejvážnější ze sedmi smrtelných hříchů a rovněž za zdroj všech zbývajících šesti. Je touhou být důležitější či přitažlivější než ostatní, je neschopností uznat dobře vykonanou práci jiných, nadměrným zalíbením člověka v sobě samém. Známa česká pohádka Pyšná princezna vypráví o králi Miroslavovi, který moudře probudil respekt k práci a lásku k lidem v pyšné mysli své vyvolené. Dokonce i Dante Alighieri označil pýchu za nejzávažnější hřích, protože jat pýchou se anděl Lucifer odvážil poměřovat s Bohem a trestem pak byl pád z nebe a následná proměna v satana. Bible pýchu odsuzuje, ale například Vikingové či staří Římané ji naopak považovali za nejvyšší ctnost.

Problémem současného ekonomického světa není pýcha jeho jednotlivých aktérů, ale pýcha samotného systému hlavního proudu ekonomie, který se vzhledem k svému přetechnizování stal nebezpečně sebevědomým. Ekonomové často slepě věří matematickým modelům, které jsou sice teoreticky bezchybné, ale při praktické aplikaci v reálných podmínkách zpravidla selhávají. Myslíme si,

že naše ekonomické systémy jsou perfektní, stabilní a pevné jako skála. Nedávné události, kdy jedna ekonomická krize střídá druhou, více než jasně ukazují, že v případě jediné „nepředvídatelné“ skutečnosti všechny perfektní modely selhávají. Svůj neúspěch pak svalují právě na nepředpokládanou skutečnost.

Matematicko-ekonomické modely zahrnující nejistotu vycházejí přímo či nepřímou z tzv. zákona velkých čísel. Ten velmi zjednodušeně říká, že čím více pozorování náhodného jevu máme, tím lépe jsme schopni odhadnout jeho střední hodnotu pomocí jednoduchého aritmetického průměru. Vezměme jako jednoduchý příklad hod kostkou. Čím více hodů uskutečníme, tím více se bude průměr jejich výsledků blížit hodnotě 3,5 (aritmetický průměr řady 1, 2, 3, 4, 5, 6). Po odhadu střední hodnoty se lze domnívat, že budeme-li v budoucnosti mít za neměnných okolních podmínek jinou početnou množinu pozorování daného jevu, bude průměr těchto pozorování přibližně stejný. Pokud tedy uskutečníme novou početnou sérii hodů kostkou, průměr výsledků bude opět blízko 3,5. Nelze však říci, že následující jedno pozorování bude mít určité střední hodnotu, neboť tato následující hodnota může být naprosto extrémní (a také nemusí).

Nepochopení tohoto jednoduchého pravidla je pak příčinou špatné interpretace výsledků ekonomických modelů a důsledkem jsou zbytečně špatná rozhodnutí. Nelze považovat pár let ekonomického růstu za dostatečnou množinu pozorování a vyvodit z toho, že i následující rok musí dojít k růstu. Klidně může dojít k enormnímu růstu, ale také k enormnímu poklesu.

Tomáš Sedláček ve své Ekonomii dobra a zla správně zdůrazňuje, že matematika je podobně jako oheň dobrým sluhou, ale zlým pánem. Zatím prozřel málokdo. Při jakémkoli rozhodování bychom neměli zapomínat, že pýcha předchází pád. Tak kde je náš král Miroslav, aby nás to naučil?

Závěr

Vytyčení sedmi smrtelných hříchů bylo kdysi neuvěřitelně nadčasovým počinem, protože i po patnácti letech jsou všechny aktuální a společnost jimi trpí stále stejně, bez znatelného ponaučení. Z morálního hlediska je to zavrženíhodné, z čistě ekonomického hlediska už závěr není tak jednoznačný, neboť ekonomické důsledky hříšného chování nemusí být pro společnost vždy pouze negativní.

V uvedeném rozboru jednotlivých smrtelných hříchů jsme si mohli všimnout, že jejich společným rysem je nepřiměřené chování. A právě odtud bychom si měli vzít ponaučení. Společnost nemůže očekávat, že chování všech jednotlivců bude obrazem dokonalé ctnosti. A bylo by to doopravdy tak skvělé? Není prostě jednodušší chovat se jen přiměřeně poctivě a přiměřeně hříšně?

Michal Horný

ZE VZPOMÍNEK PAMĚTNÍKŮ

Novinář a politik František Klátil před válkou působící v redakci Českého slova, v době 2. světové války západní voják, v poválečném období poslanec za Čs. stranu národněsocialistickou, který po únoru 1948 znovu odešel do exilu. V Londýně vydával časopis Čas a později v New Yorku Československé noviny. Dvanáct let pracoval jako námořník na lodi Hope (Naděje), se kterou desetkrát objel zeměkouli. Byl členem Rady svobodného Československa a čestným členem Československé národní rady americké. Ve své knize „Republika nad stranami“ (Melantrich 1992) líčí české politické dění od vzniku strany národněsociální a připomíná mnohé své stranické kolegy. S velkým respektem píše o hnutí žen v národněsocialistické straně a ukazuje, jakým politickým obtížím a nástrahám tenkrát musely tyto ženy (političky) čelit.

O ŽENSKÉM HNUTÍ

Již od prvních dnů osvobození zasedá v recepční síni Melantricha sbor mužů spíše postarších, nebo již docela starých. Znají se mnohdy více než třicet let, nemusí se legitimovat, spíše si padají do náručí a jak se vracejí z věznic, koncentračních táborů i z ciziny, denně jich přibývá. Hned v prvních dnech je mezi nimi jen jedna žena. Stařecky zešedivělá, leč vztyčená a plná ohně a elánu. Je to stále ještě Františka, Fráňa, Fanuše, Fanka Zemínová. Aniž se táže den ze dne rostoucího sboru, zdaleka však ještě nekompetentní provolává nepřítomného Zenkla předsedou strany. Přítomní jsou dojatí i nadšení. Ze staré gardy jsou zde již jen Jiří Pichl, Antonín Šolc, Jaroslav Šalda a někde vzadu Alois Hatina. Zemínová má, zase jako vždy, na mysli především stranu.

F. Zemínová

Za 2. světové války se Zemínová chovala opatrně a zdrženlivě, nebýt toho, sotva by se dočkala konce. Ti všichni, kdož stáli v popředí veřejného života v První republice (pokud nevolili exil), se nemohli příliš exponovat v žádném ilegálním hnutí.

Fráňa Zemínová se znovu ujímá organizování žen. Je přirozené, že začíná v Praze a zde shledává ty, které všechno přečkaly a znovu

se hlásí. Mnohé chybí, ale objevují se také nové. V nejbližších dnech se přihlašují ženy z Moravy. Jsou to především poslankyně Jaromíra Žáčková a učitelka Jarmila Uhlířová, pokračovatelky Ludmily Konečné.

Bátková-Žáčková byla zvolena poslankyní již ve volbách roku 1934 za kraj brněnský, Uhlířová je na Moravě

již dlouho známa jako sokolka a pracovnice strany. Zemínová se obrací na ně, jako se ony obracejí k ní. Proto také obnova ženských komisí ve straně není žádným problémem. I zde jsou sice snahy komunistů ženské hnutí unifikovat, ale přece jen ne tak nátlakově, jako je tomu třeba v otázce organizace mládeže. Proto při organizacích strany ihned všude vznikají ženské pracovní odbory či komise, jako sekce strany.

Historie ženského hnutí v Čechách má svou dlouhou tradici. České ženy měly již na počátku století svou Ženskou národní radu, jejíž zakladatelkou a předsedkyní až do své smrti byla Františka Plamínková. Tato rada, složená z vynikajících žen, pracovala po celou dobu trvání republiky a těšila se zvláštní přízni prvního presidenta, který již za svých universitních let ženskou otázku v Čechách i ve světě vykládal a popularizoval.

V této Ženské radě komunistky nikdy nebyly, byly zato členskou sekcí Internacionály komunistických žen a každoročně pořádaly Mezinárodní den žen.

Ženská národní rada byla tvořena na systému delegačním, jednak ze všech politických stran (pokud nebyly protistátní), jednak ze stálých pražských ženských spolků a vynikajících ženských osobností. Vedle Plamínkové se práce v Ženské radě v době první republiky pilně účastnila Růžena Pelantová a mnohem mladší Milada Horáková. V nových poměrech komunisté usilují, aby Rada žen rovněž převzala funkci výhradně politickou a aby ženy sdužovala na široké základně, asi dle modelu Svazu mládeže nebo ÚRO. Jde jim o to, aby ženy byly odstraněny z aktivního života demokratických stran, a již známými metodami učinit i z hnutí žen jeden z dalších nástrojů komunistické hegemonie. Jejich agrese zde však není tak vehementní asi proto, že ženy, jako organizovaný celek, přes svou početnost nepředstavují organizaci masovou.

Masarykův lid

Národní socialistky nemají důvod, aby Ženskou národní radu opouštěly, když tolik let ji budovaly. Poněvadž nejzákladnější postuláty ženského světového usilování v Československu byly splněny dříve než kdekoli jinde v Evropě, poslání ženského hnutí je nejspíše možno vidět v práci osvětové a sociální. V této oblasti nemusí být sporů ani diferenčních názorů, pokud se do této práce nevnese motivy politické propagandy a stranické agitace.

M. Horáková s válečným křížem

V ženské národní radě intenzivně působí Růžena Pelantová, dr. Milada Horáková, Božena Kubíčková, jiné známé ženy se věnují organizační a kulturní práci ve straně.

Tak jako v předchozích dobách se národní socialistky s výjimkou žen exponovaných na vyšších funkcích, velmi intenzivně uplatňují v obecní samosprávě. Náplň jejich činnosti je obvykle v oblastech dotýkajících se bezprostředního

života žen: děti, škola, rodičovské rady, školní výbory, děti z rozvrácených rodin, staří a opuštění, tedy problematika sociální. O této neokázalé a každodenní práci ovšem noviny mnoho nepíší a diplomy se zde udělují jen zřídka.

Po organizační stránce mají ženské komise též pořádek jako strana nebo odbory mladých. Na svém sjezdu volí svůj Ústřední výbor, podobně výbory krajské, okresní, obvodní. Agendu vede hlavní kancelář s tajemnicí M. Martiňákovou. Předsedkyní je aklamačně zvolena Fráňa Zemínová, ostatní funkce zastávají jednak staré spolupracovnice, ale také mladší ženy, které do strany přivedla touha po smysluplné práci.

Snad posledním velkým svátkem Zemínové, jichž v lopotě všedních dnů užila tak málo, byl jubilejní manifestační sjezd strany v roce 1947. Souběžně s budováním svých komisí při politických organizacích strany, ženy hned od počátku rozvíjejí svou práci sociální. V chaotických poválečných poměrech je jí nadmíru třeba a situace na některých místech volá po okamžitých akcích.

Pomoc má rozličné způsoby. Z peněžních sbírek jsou zakoupeny potraviny, pro nejhudší jsou však také posílány materiální zásilky všeho druhu. Do Vídně pak kromě šatstva a obuvi ještě také vagonu uhlí.

Na tyto akce navazuje také další podnik, sbírka pořádaná před vánočními svátky roku 1946 nazvaná „Týden sesterství“. Akce se setkala s ohlasem a úspěchem. Národní socialistky vřelým apelem na veřejnost dokázaly sehnat téměř 5 milionů korun a z největší části je přikázáno místním obecním správcům v nejhudších okresech pro děti, staré a chudé.

Hovoříme-li o vztahu národních socialistek k Ženské národní radě, nemůže být přehlédnuto, že vedle ní byl ustaven ještě jiný orgán, již zcela politický – Národní fronta žen. Tento výbor je složen z delegovaných zástupkyň čtyř českých politických stran, obdobně jako Národní fronta sama. Jsou zde tedy dva orgány s nestejnou kompetencí, leč se stejnými úkoly. Politická otázka problému však není tak naléhavá, aby se jí ženy samy příliš zabývaly.

Národní fronta žen vydává svůj časopis Československá žena a jednou z redaktorek je i Zemínová. Ale již brněnský sjezd národně socialistických žen, pořádaný koncem roku 1946, za účasti téměř 4.000 delegátek a členek jen z Moravy ukazuje, že ženám jejich ideově náplně nemůže stačit časopis, v němž každý článek začíná Rudou armádou a končí Stalinem, zatím co jméno Masaryk musí být předmětem všelijakých porad nebo dokonce hlasování. Proto krátce po 14. sjezdu strany, koncem února 1947, vychází samostatný list národně socialistických žen nazvaný Hlasatelka.

Již první sjezd žen v prosinci 1945 naznačil, jak mocný proud se to valí. Klub poslanců Prozatímního národního shromáždění má 50 členů, mezi nimi čtyři ženy. V májových volbách je zvoleno šest poslankyň: Fráňa Zemínová, dr. Milada Horáková, Jarmila Uhlířová, Jaromíra Žáčková, Tony Kleinerová a Milada Šmejcová. (Zemínová a Žáčková byly poslankyněmi již v první republice.)

Také v Zemských národních výborech se ženám dostává přijatelného zastoupení. V Čechách je zastupuje Božena Kubíčková, členka strany od dívčích let a členka staré Zenklovy skupiny sociálních pracovnic města Prahy, dr. Marie Kočová a Jiřina Zábranská, na Moravě vedoucí sokolská pracovnice Anna Medunová. V hlavním městě Praze se stává zástupkyní primátora Růžena Pelantová, což je postavení zvláště významné a v historii správy města první a ojedinělé.

F. Plamínková

Masarykův lid

V těchto funkcích ženy, samozřejmě, nezastupují jen ženy a výslovně jen ženské zájmy. Poslankyně stejně jako poslanci mládeže, dělníků nebo zemědělců zastupují také své voliče a jejich zájmy.

Pod přímým vlivem a vedením Zemínové ve straně vyrůstaly představitelky mladší generace, obě z Moravy. Je to Jaroslava Bátková-Žáčková a učitelka Jarmila Uhlířová.

Již na sklonku roku 1918 se v organizaci mládeže v Mariánských Horách objevuje půvabná slezská dívka, pocházející re Studénky, Jaromíra Martiňáková.

R. Pelantová v mladších letech

Nejedna z nich platí za svou práci pro veřejnost obětí v životě rodinném. Jednou z nich byla i Jaromíra Bátková-Žáčková.

Moravské ženy ji již někdy v roce 1927 volí zemskou tajemnicí a za málo let v roce 1935 ji vysílají do parlamentu. Její manželství však ztroskotává.

Žáčková je také talent novinářský. Se Zemínovou, Pla-

mínkovou, Pelantovou, Kubíčkovou a Šmejcovou vydává List československých žen a po 2. světové válce pak Hlasatelku. Také pilně přispívá do brněnského Slova národa, které po roce 1945 vzniká jako náhrada za potlačené listy Melantricha.

Proto také její kandidatura do sněmu již v roce 1945 je pro stranu zcela samozřejmá. Zde pak od počátku hlavně s Horákovou, ale i ostatními připravuje osnovy nových zákonů, jejichž smyslem bylo, aby ženy v domácnosti v oblasti pojištění nemocenského a penzijního byly zabezpečeny jako všichni ostatní pracující lidé. Dále pak, aby zákonem byly nastoleny komory spotřebitelů, konsumentů, patrně systémem delegačním všech zainteresovaných složek, které by mohly působit na tvorbu cen a ochraňovat existenční minima všech vrstev.

Okolo roku 1922 moravské sestry upozorňují, že se ve Slezsku objevila mladá učitelka, původem z Hané, která na sebe strhává pozornost řečnickým uměním a pilnou prací v Sokole a československé mládeži socialistické. Je to Jarmila Uhlířová. V roce 1937 ji tamní odbočka strany vysílá do ostravské městské rady a zde je jí, přes její mládí, přidělen kulturní a školský referát. Na počátku 2. světové války se jí podaří přesídlit do Brna a po konci války je zde členkou městské rady. S jinými obnovuje stranu a ženské komise především. Je-li poslancek mandát kromě jiného projevem důvěry a uznání, pak se ho Uhlířové dostává právem a v plné šíři. Je člen-

kou Prozatímního národního shromáždění a ve volbách je zvolena za Jihlavský kraj. Sněmovna ji volí předsedkyní kulturního výboru. Až dosud tento resort nikdy nezastávala některá poslankyně.

Růžena Pelantová, vdova po českém pokrokovém novináři a spisovateli nebyla členkou strany od mládí. V mladších letech aktivně působila v Masarykově realistické straně a posléze s Plamínkovou v ženském hnutí. Snad od roku 1925 pracuje v Sociálním úřadě města Prahy a od té doby se také objevuje ve straně. S Boženou Kubíčkovou, Marií Hlišákovou, Milenou Šmejcovou, později také Miladou Horákovou vede sociální práci, sama představující Sociální úřad města Prahy.

Komunisté si na ni nepřijdou. Dobře zná jejich metody a záměry a čelí jim, odděluje pravdu od demagogie, slova od činů. Nevyhledává konfliktů, spíše spoléhá na lidský rozum a dobrou vůli, avšak jsou-li nevyhnutelná střetnutí, pak stojí pevně. Její přesvědčovací talent je tak značný, že komunisté mají před ní respekt jako před málokým. Do schůzí radničního klubu obvykle nedochází, leč ví o všem. Sem přichází častěji její spolupracovnice dr. Milada Horáková, věčně uspěchaná, utrápená a unavená, přinášející sem pro předsedu klubu Zenkla pověstné již jeho spisy. Sotva kdo mohl být překvapen, když za Zenklem do koncentračního tábora putují obě tyto ženy, ale s motivací nestejnou. Zenkl je odvečen jako muž politický již v první den války, kdežto Pelantová a Horáková později pro jejich účast a práci ve skupinách odboje. Pelantová se vrací již docela bílá. Odtud i pochází její něžná přezdívka „Šedina radniční“ ...

Strana ji sem vysílá, vybavuje ji tedy širokým mandátem politickým. Zastupitelským sborem je zvolena náměstkyní primátora, což je skutečně ojedinělost v dějinách pražského konšelstva. Tento fakt je ovšem vysokou gradací osobní, kromě toho však ukazuje, jak svrchovaně si národní socialisté vážili vlastností a schopností svých žen.

O Miladě Horákové bude více řečeno v dalších kapitolách. Je členkou Prozatímního národního shromáždění a posléze je zvolena poslankyní Ústavodárného národního shromáždění v Jihočeském kraji.

Podíl žen, jak tomu bylo vždy v historii národně socialistické strany, i v jejím nynějším rozmachu, je nepopíratelný a viditelný. Jde o věrné a velké lásky, které neuvadají a nehynou.

Je rovněž zjištěno, že i v této skupině členstva došlo k určitým sociálním přesunům. Je zde nyní méně dělnic z továren, pomocnic z domácností, převládá spíše skupina úřednic, žen v domácnosti, z obchodních sektorů a žen vyššího společenského postavení. Tento přesun však není zvláště veliký. Při normálním politickém vývoji by se vývoj asi usadil v obraz celého společenského rozvrstvení.

František Klátal

Masarykův lid

3 ARCHIVU

Uveřejněné archivní prameny se týkají přípravy v pořadí 6. procesu po procesu s Miladou Horákovou. Konal se ve dnech 25. až 27. července 1950. Bylo v něm souzeno 11 osob, z nichž na prvním místě stanula Milada Šubrtová, bývalá úřednice, v jejímž bytě ve Vodičkově ul. v Praze 2 občas přespávala Tony Kleinerová. Milada Šubrtová zabezpečovala propojení mezi ostatními ilegaly a udržovala kontakty s lidmi, kteří již byli v exilu. Obdržela trest 30 roků ztráty svobody. Tattáž výše trestu postihla i Leontinu Neumannovou, profesorku hudby na státní konservatoři, která měla úzký vztah s Miladou Horákovou a byla rovněž souzena v tomto procesu.

Záznamy o schůzkách s Miladou Šubrtovou potvrzují, že ten, kdo k ní docházel jako spojka a komu zcela důvěřovala, ve skutečnosti obratem informoval bezpečnost. Snažil se jí jevit v co nejlepším světle – i tím, že prý byl s jejím mrtvým manželem vězněn. Tyto záznamy jsou pořizovány měsíc po zatčení Milady Horákové, je to v době, kdy její muž se ukryval a snažil se dostat na Západ. Ten, kdo zorganizoval jeho zdařilý útek (a v záznamech je zmiňován) byl novinář Jan Hajšman.

Z á z n a m ,

o schůzce se Š u b r t o v o u ze dne 25. října 1949.

Spojka se dostavila do bytu Š u b r t o v é těsně před 18 hod. Přinesla zpět zapůjčené letáky, resp. časopisy ze zahraničí. Š u b r t o v á ji vřele uvítala s tím, že na tyto letáky již čeká, že už měly být v Brně. Pokud jde o nové věci v illegalitě, řekla Š u b r t o v á , že dostali moták od H o r á k o v é v němž píše, aby jí poslali nějaký sílicí prostředek pro nervy, poněvadž si jí státní bezpečnost připravuje k výslechu, snad nějakými injekcemi. Totéž má být prováděno se S ý k o r o u .

K zamýšlené schůzce mezi Horákovou, S ý k o r o u a Dr. S l e z á k e m prý došlo. Plán na zdravotní vyšetření všech vězňů byl sice ministerstvem vnitra schválen, avšak vyšetření provedl někdo jiný. S l e z á k prý byl pověřen nějakým šetřením na centrálních bezpečnostních úřadech.

Ze zahraničí přišel dopis od F e i e r a b e n d a . Měl jej dostat Dr. P e c l . F e i e r a b e n d píše, že se nedávno pokoušel o setkání s C h u r c h i l l e m . Churchill však jeho žádosti nevyhověl. Po několika dnech po zamítnutí setkal se Feierabend při jisté společenské události náhodně s C h u r c h i l l e m a Churchill jej sám vyhledal. Rozmlouvali spolu asi 3/4 hod. Na základě svého rozhovoru s C h u r c h i l l e m Feierabend tvrdí, že se brzy vrátí zpět do ČSR, nejdéle do roka.

Masarykův lid

O H o r á k o v i dosud nedostali zprávu, zda se mu podařilo přejít, či nikoliv.

V Moskvě dlela v nedávných dnech podle Š u b r t o v é nějaká československá lékařská delegace. Prof. Dr. H a š k o v e c přednášel v minulých dnech o svých dojmech v Sovětském svazu. Líčil prý tamnější poměry přehnaně příznivě. Závěrem však řekl, že ze sovětských lékařských kruhů, je mu známo, že generalisimus Stalin je těžce nemocen a není naděje na jeho uzdravení. Š u b r t o v á řekla dále, že u příležitosti návštěvy

- 2 -

nejznámějších lékařských kapacit z lidových demokracií měla být v Moskvě konána porada o zdravotním stavu generalisima Stalina. Není prý vyloučeno, že se této porada zúčastnil sám prof. Dr. H a š k o v e c . Podrobnosti chce Š u b r t o v á vyšetřit u sestry prof. Dr. Haškovce, ke které má možnost přístupu.

47762 126
104

ARCHIV M.V.
UREDNE VYADANO

MINISTERSTVO VNITRA	K provedení: ☒ 2x
26. X. 1949	číslo:
Poslo:	ref. 626
A 61588-	VI. 6. 1949 1540
Střihy: ☒

27. X. 49

lustrováno

Masarykův lid

127

770 105

Dne 26.října 1949.

Z á z n a m ,

se schůzky se Š u b r t o v o u z 26.října 1949.

Spojka dostavila se za Š u b r t o v o u v 11,45 hod. Hned úvodem řekla Š u b r t o v á , že se jim asi podaří sehnat silící prostředky pro nervy, o které si říkala H o r á k o v á . Na námitku spojky, zda s ní sama mluvila, když uvádí, že říká Horáková, řekla Š u b r t o v á , že jen vzkázala. Zítra, t.j. 27.10.1949 má za ní přijít nějaký dozorce z Pankráce a od něho se má dozvědět další vzkazy.

Při této příležitosti řekla Šubrtová, že se připravuje velký proces proti B e n e š o v i . Jde vlastně o přípravu procesu se S ý k o r o u , H o r á k o v o u a D r t i n o u . Zvláště Drtina prý dostává skoopolaminové injekce, a také H o r á k o v á vzkázala, resp. měla vzkázat, že i jí podobné zacházení čeká. Proto shání ony silící prostředky. Drtina prý mluví a komunisté sbírají materiál, aby mohli Beneše snížit v očích národa. Vedení illegality sice ví, že za únor je Beneš odpovědný, ale přes to ho musí hájit, jelikož má velkou popularitu.

Spojka zavedla při této příležitosti na spojení H o r á k o v á -Kleinerová, Hana Benešová. Šubrtová řekla, že bude-li proces vedený dobře, pak musí být nezbytně zatčena také Hana Benešová, která v ilegalitě hraje, resp. hrála také svou roli. V jejím případě šlo hlavně o spojení s Horákovou. Kleinerová prý v tom neměla významnou úlohu, jen Horákovou doprovázela.

Mezi tím přišel za Šubrtovou Anička Š t u l í k . Spojka se skryla ve vedlejším pokoji a slyšela, že se domlouvají, jak navázat nějaké spojení.

V této souvislosti padlo jméno B u l í ť k o v á nebo C i b u l k o v á .

Po odchodu Štulíka řekla Šubrtová o koho vlastně šlo /starší silnější pán, menší postavy/ a připojila, že dnes večer je v Praze schůzka illegalistů. Dodala, že přijel zvenčí P o d r á z s k ý , který je zaměstnán na Svazu průmyslu. Vyznělo to tak, že Podrázský je spojkou organizace a udržuje spojení s emigrací.

Masarykův lid

Pozn:

Úvodem rozhovoru bavila se spojka se Šubrtovou o jejím muži, který byl popraven Němci za okupace. Spojka jej zná z osobního styku, když byla se Šubrtem společně vězněna. Otázky byly kladeny tak, že se Šubrtová mohla, resp. musela domnívat, že se spojka prověřuje její minulost ~~amta~~. Na druhé straně bylo vidět, že Šubrtová byla dojata vším tím, co spojka z minulosti jejího manžela věděla.

ARCHIVNÍ
 ÚŘEDNÍ VĚSTNÍK

PROVEDENÍ	K provedení:
- 2. XI. 1949	
62807-	1540
A	
řídící:	

- 4. XI. 49 *motivováno*

Masarykův lid

128

~~7785~~ 106

Z á z n a m

o jednání se Šubrtovou ze dne 28. října 1949.

Spojka dostavila se za Š. po předchozí telefonické domluvě
Jednáno bylo od 19,45 do 20,30 hod.

Hned po pozdravení přinesla Šubrtová opis zprávy, která bude 29.X. poslána do zahraničí. Připojila k tomu, že ji měl dostat také P ř e u č i l, že se však stalo, a při návštěvě se k němu nedostala. Zašla za ním do PAMIRU, ale jeho slečna jí řekla, že není přítomen. Š. použila jako důvod schůzky, že Přeučil slíbil pro jejího syna obstarat místo, ale ani pak se k němu nedostala. V obchodě prý seděl nějaký muž ve svrchníku a kryl si před Š. obličej. K tomu přidala, že Přeučil byl již dvakrát vyslýchán - jednou na kriminálce v Bartolomějské, jednou na vnitru. Po oba-krát pro nějakou cestu na Šumavu, kde Přeučil vůbec nebyl.

Dále se zmínila, že se Hajšman vrátil zpět do ČSR, když převedl Horáka. Původní zpráva, že přešli společně, neodpovídá pravdě.

Pokud jde o akci gen. Alana Bartoše, dostal tyto pokyny také poslanec/Šíp z Plzně. Tento Šíp je podle všeho také napojen do ilegální práce. Mám za to, že jsem v minulé zprávě uvedl jméno Šic. Prosím, aby bylo opraveno.

Kleinerová očekává v příštích dnech dopis od Zenkla.

Dozorce, který pro Šubrtovou obstarával, resp. obstarává spojení na Pankrác má přinést dopis od Drtiny! Tento dopis je prý velmi důležitý a lidé, kteří jej měli vynést se jej pro důležitost bojí vzít, aby nebyli dopadeni.

Nedvědová se prý Šubrtové zmínila, že jí ze strany Stb byla ude-lána nabídka ke spolupráci, že jí však nepřijala. Orgán Stb si u ní zapomněl při poslední návštěvě zapalovač, asi proto, aby měl důvod k další návštěvě.

Z Janských Lázní prý přijede nějaký člověk / nevím zda nejde o opét o Jajcra/, který přiveze zprávy o tamějších dolech.

Před odchodem nabídla Š. spojce boty po svém muži. Dá prý je nej-prve do pořádku.

oOo

PROVEDENÍ	K provedení: 11 2X
2 XI 1949	Číslo:
62806	Číslo k:
A	1540
Přílohy:	Číslo k:
	Číslo k:

4. XI. 49

Šubrtová

KNIHY, KTERÉ NÁS ZAJÍMAJÍ

LITERÁRNÍ ŽIVOT VE STÍNU MNICHOVA (1938-1939) JAROSLAV MED

Doc. PhDr. Jaroslav Med je znám jako literární historik, vědecký pracovník Ústavu pro českou literaturu Akademie věd ČR. Přednáší českou a světovou literaturu na Katolické teologické fakultě UK. Orientuje se převážně na českou spirituálně laděnou literaturu 20. století.

Jeho dílo o literatuře v temném stínu Mnichova bylo v letošní soutěži o cenu Miroslava Ivanova odměněno hlavní cenou.

Doba tzv. **druhé republiky je stále jaksi v temnotě, postrádá hlubší interpretaci.** Zejména pak se zaměřením na **literární život.** Téma, které autor představuje, je tedy nepochybně aktuální a je na místě zdůraznit obdiv k odvaze, s níž se rozhodl ho řešit.

Za velmi konstruktivní přístup považují autorovu metodu continuity, tedy důslednou snahu představit druhou republiku především z hlediska proudů a tendencí, jež se staly jakousi řekou, do níž se vlévaly jednotlivé přítoky, průzračné i kalné, přítoky napájené již v oněch dvaceti letech svobodné Československé republiky.

Jasněji řečeno: autor buduje široké předpolí pro své téma, modeluje opravdu plastické vrstvení jednotlivých uměleckých proudů, svobodně se rozlévajících ve vzájemné a zcela svobodné soutěži v názorových kontaktech i konfliktech.

Daří se mu proto vyvodit přesvědčivý závěr, že mnohé z problémů druhé republiky byly tematizovány už v prvních dvaceti letech Československé republiky.

K uvedenému závěru dochází logickým řazením kulturně politických modelů literárního života. Uvádí je podle jejich ideového směřování.

a) **Levicový utopismus** – revoluční cestou iniciovat vznik nové společnosti. Význam uměleckého svazu Devětsil. Avantgarda.

b) **Pravicová oponentura** – nejvýraznějším seskupením byl časopis Fronta (majitel a zakladatel Karel Horký, ideovou tvář vytvářel Lev Borský a Viktor Dyk).

Spisovatel připomíná, že pravicový proud literárního života měl ještě jednu významovou konstantu – boj proti tzv. Hradu. To přinášelo stálou konfrontaci s politickou linií T. G. Masaryka a Edvarda Beneše. Proti teigovsko-nezvalovskému kosmopolitizmu hájila literární pravice

myšlenku, že „být Čechem je více než být Evropanem“. Je na místě připomenout, domnívám se, že podobné závěry nejsou ztraceny v minulosti ani dnes.

c) Státotvorný střed

Pod tímto názvem autor uvádí široký názorový proud sdružující ty intelektuálně tvůrčí vrstvy, jimž byl blízký demokratický socialismus bez revolučních převratů, humanitní racionalismus T. G. Masaryka a liberálně-demokratický řád vládnoucí v ČSR. Byl spojován s osobnostmi Karla Čapka a Ferdinanda Peroutky, vtiskujícími pečeť své bohaté osobnosti časopisům Lidové noviny a Přítomnost. Zároveň se čtenář v této kapitole dozvídá, že od samého počátku byl tento proud vystaven tvrdé (a nezasloužené) kritice jak ze strany levice (ta jim vytýkala, že nechtěli vidět třídní zápasy a programově odsuzovali komunismus), tak i ze strany katolických autorů.

d) Katolická alternativa.

Ta se projevuje jednak činností Josefa Floriana ve Staré Říši, jednak útočnou publicistikou Jaroslava Durycha, také ovšem osobitými esteticky založenými pracemi Jakuba Demla a Bohuslava Reynka. Med tuto kapitolu naplnil cennými a široce rozvětvenými informacemi o expresionismu Georga Trakla. A jeho vlivu na české básníky.

Přínosem je hlubší pohled na soudobou publicistiku včetně skandálních článků Jaroslava Durycha. Konkrétně jsou tu představeny Durychovy útočně kritické rysy. Autor dospívá k názoru, že právě tyto útočné rysy Durychovy publicistiky „jsou jakousi matricí bezmála všech budoucích podob katolicity v literárním životě 30. let včetně literárního života za druhé republiky“.

Veškeré uvedené poznatky přesvědčují čtenáře o tom, že „charakteristika kulturně-politických proudů literárního života mezi lety 1918–1938 je nezbytná“, protože právě po Mnichovu se stala součástí myšlení a politického systému druhé republiky.

Bohatým vzhledem do doby a do jejích významných osobností vynikají portréty Karla Čapka, Ferdinanda Peroutky, Jaroslava Durycha, Jakuba Demla, Františka Halase. Zaujme kapitola Pomnichovské dny Karla Čapka. Bezvýhradně souhlasím s názorem, že „osobnost Karla

Masarykův lid

Čapka se stala skutečným ideově estetickým průsečíkem nové polarizace literárního života“.

Z uvedených proudů vyrostla rozporuplná druhorepubliková situace.

O tom, jací jsme byli, svědčí to, že Národní muzeum i Národní divadlo se odmítaly podílet na Čapkově pohřbu. A to bylo ještě v prosinci 1938.

K nejzávažnějším jevům třicátých let patřila „krize demokracie“. Liberální demokracie byla ohrožována především zprava, určujícím znakem bylo kolísání mezi fašistickým totalitarizmem a autoritativností. Jaroslav Med vyslovuje názor, že jedině na tomto půdorysu lze uvažovat o politické tváři druhé republiky.

Nemůže už být ostrovem demokracie. Zformovaly se dvě nové politické strany: Strana národní jednoty a Národní strana práce. Ta se snažila zachovat v určité míře demokratické svobody, programově nesměřovala k nastolení totalitního systému, zachovala náznak systému demokracie v podobě dvou stran. Podle Jaroslava Meda (ostatně stejný názor měl i Peroutka) bylo úspěchem, že nebyl vytvořen stát fašistického typu. Kladné tendence z první republiky se projevovaly (v omezené míře ovšem) i v druhé republice. Autor ji charakterizuje jako jakýsi epilog československé demokracie. Velmi podnětná je myšlenka na srovnání míry totalizace této republiky a komunistické republiky po roce 1948, kdy se demontáž demokratických principů projevila jako naprosté zhroucení svobody do tragických hlubin. Nebylo by asi neužitečné provést takové porovnání i v širším pohledu.

Souhlasím s autorovým názorem, že do druhé republiky se promítaly kontinuální prvky s předchozím demokratickým uspořádáním, i prvky diskontinuitní: tendence nacionálně konzervativní usilující o záchranu národa prostřednictvím silné autoritativní vlády. Ta však neměla jasný charakter totalitně fašistický.

O dalším vývoji literární tvorby, zejména o nenávislných pamfletech na první republiku z pera předních katolických publicistů a spisovatelů (J. Zahradníček, Jan Čep, Karel Schulz, Jaroslav Durych, Václav Renč) a o tradicích, k nimž se vztahovaly (svatováclavská tradice, zbožnění baroka aj.), také o jisté podobě rasizmu („židé jsou u nás cizím elementem, nemohou se identifikovat s češtvím“), o vypjaté kritice T. G. Masaryka – napíšu v příštím čísle. Objeví se před námi těžká komplikovanost doby, ve které museli Češi žít a kterou museli prožít.

Mnozí ztratili racionální úsudek a podléhali negativním emocím. Sem patří zpěněná vlna nacionalizmu a volání po očištění od všeho cizorodého a levicového. A také názor, že je možno najít nějaký modus vivendi s hitlerovským Německem.

Tato tematika zvržených vášní, někdy až nadměrně, je tak polarizována, že ji nelze vyčerpat v jediné stati. O rozvázání jejích složitých uzlů se pokusím v příštím čísle.

Kniha si ovšem zaslouží, abych se také podíval na její stylizaci, sdělnost a kompoziční strukturu.

Jaromír Adlt

STO ČESKÝCH VĚDCŮ V EXILU

V letošním 2. čísle našeho časopisu jsme v článku *Vědci a exil* informovali o slavnostním představení této knihy na Mezinárodní konferenci *Scholars in exile and dictatorships of the 20th century* v Praze.

Publikace má podtitul *Encyklopedie významných vědců z řad pracovníků Československé akademie věd v emigraci* a skládá se ze dvou částí: historik Antonín Kostlán v sedmi kapitolách souhrnně nazvaných *Útěky do emigrace a Československá akademie věd* objasňuje genezi encyklopedie, metodologická východiska, připomíná etapy odchodů do emigrace v závislosti na politické situaci v republice. Druhou část knihy (*Sto českých vědců v exilu – Medailony*) tvoří životopisné portréty jednoho sta českých vědkyň a vědců, kteří odešli do emigrace; seznam autorů medailonů čítá 74 jmen.

První část její autor A. Kostlán vymezuje slovy:

Tato studie je součástí knihy, v níž se podařilo shromáždit medailony věnované stovce českých vědců, které spojují tři výrazné rysy:

– jde vesměs o představitele vysoké kvality až excellence ve vědě,

– jejich vědecká dráha byla spjata s Čs. akademií věd,

– tlak komunistického režimu je donutil, aby opustili svou vlast a žili nadále v exilu v zahraničí.

Utečenec, uprchlík, vystěhovalec, vysídlenec, vyhnanec, vyhoštěnec, zatracenec, ...emigrant, exulant, azylant – těmito (a ještě mnoha dalšími) pojmy a jejich ujasňováním v různých historických a politických souvislostech přivádí autor čtenáře k zamyšlení: všechna ta slova mají společného jmenovatele – **ztrátu domova (vlasti).**

Leč platí to i opačně: vlast (domov, země, národ) – ztrácí též.

Tyto ztráty nejsou měřitelné a tudíž ani vyčíslitelné žádnými jednotkami. Můžeme jen hledat, pojmenovávat a mapovat příčiny a okolnosti, které k nim vedly. A to A. Kostlán ve své studii velmi zevrubně čtenáři předkládá. Připamatovává politickou situaci v našem státě v jednotlivých etapách komunistického režimu, a od ní se naprosto závisle odvíjející poměry v Čs. akademii věd. Velmi plasticky vyrůstá (zejména pro nepamětníky už nepochopitelně!) zcela sešněrované, pro tvůrčí a badatelskou práci nepřijatelné, urážející klima v jednotlivých vědeckých ústavech ČSAV.

Masarykův lid

Studie je doplněna pro ilustraci některými dokumenty, je pro názornost vybavena mnoha grafy a oživena fotografiemi.

A poslední, sedmá kapitola svým titulem *Polistopadový epilog: (ne)návraty exilových vědců* již svým nadpisem dává tušení velké radosti, ale i trochu stesku.

Druhá část knihy, *Medailony*, nám přináší pocit hrdosti. Je o Česích-emigrantech, kteří vykazovali v cizině uznávané vědecké výsledky.

Výběr jmen byl nejednoduchý a redakční tým musel pracovat exaktně: připravit databázi pracovníků ČSAV, kteří odešli do emigrace, stanovit poměr jednotlivých vědních oborů, vypořádat se s otázkou srovnatelnosti vědeckých výsledků v různých vědních oborech.

Tato kniha je dílem velice krásným. Svou myšlenkou, celým svým obsahem, a i svým provedením.

(Publikace je vybavena stručným obsahem v angličtině, Seznamem zkratk, Rejstříkem vědních oborů a specializací, Jmenným rejstříkem. Každý medailon je doplněn velmi kvalitními, převážně barevnými fotografiemi.

Vydalo nakladatelství Academia, Středisko společných činností AV ČR, v.v.i., Vodičkova 40, 110 00 Praha 1, roku 2011; editoři: vedoucí autorského týmu doc. RNDr. Soňa Štrbářová, CSc. a PhDr. Antonín Kostlán, CSc.; kniha má 608 stran; 500 Kč)

Jitka Titzlová

Před 200 roky se narodil Karel Jaromír Erben (7. 11. 1811 – 21. 11. 1870)

Nenaříkejte, že neštěstí a osud
že vás tak tvrdě potkaly,
však naříkejte, že jste jimi posud
rozumnější se nestali!

Aj, vidím horu nad jiné zvýšenou –
hora ta dobře známa vám –
bujnými sady kolem otočenou,
a na té hoře boží chrám.

Avšak do chrámu branou chodí trojí
a trojí vycházejí zas;
slyšte a vězte, toto psáno stojí,
a v srdci složte věští hlas:

„Darmo nadějí kojíte se planou!
Nezbudete svých psot a bíd,
dokavad *jednou* chodívati branou
nebude tvrdý český lid!“

Kdos uši dostal, aby jima slyšel,
proč si je palcem zacpáváš?
A komu rozum z vysokosti přišel,
proč po něm nohou šlapáváš?

Tisíc let ušlo, co své milé syny
svornosti učil Svatopluk,
však neproniknul dotud, do hodiny,
moudrého slova zlatý zvuk!

(Úlomky z *Věstkyně* se sbírky *Kytice*)

JAZYKOVÝ SLOUPEK

VLEZLÁ SLOVA

Před časem jsme se v jazykovém sloupku setkali s politikem, který v televizním pořadu prohlásil, že v *tuto chvíli* připravuje na ministerstvu jakýsi nový zákon. Seděl přitom v *této chvíli* v živém vysílání před mikrofonem. Jindy známý běžec na vytrvalecké politické tratě použil v dlouhém rozhovoru výraz v *tuto chvíli* asi po páté, zarazil se a prohlásil: „Krucinál, už jsem to zase řek!“ Dokumentoval tak, že některé výrazy vypustíme z úst i proti vlastní vůli. Jsou vlezlé. Jsou to bratrance slov parazitních (*prostě, jako* apod.). Ta zcela postrádají původní význam: *Prostě* se vyskytne i ve výpovědi o věcech složitých a *jako* nic k ničemu nepřiřovává. Slova vlezlá svůj význam jen posouvají a vytlačují vhodnější synonyma. Mají stejně jako slova parazitní svůj „poločas rozpadu“. Některá přežívají déle, jiná mají život jepičí a jsou nahrazována jinými. Zdá se například, že frekvence výrazu v *tuto chvíli* už v *tuto chvíli* slábne a ten se opět plně vrací k svému významu. Jiné vlezlé výrazy však mají tak tuhý život, že se nakonec s úspěchem probouje i do spisovné normy. Takovým případem je kdysi obecně odsuzované, dnes trpně přijaté *je to o tom*.

Čtenář infikovaný vlezlými floskulami vyjádří souhlas předchozím odstavcem výrazem *přesně tak*. Ochuzuje svůj projev o jednodušší synonyma *ano, jistě, určitě* apod. Zdálo by se, že výraz *přesně tak* je skutečně přesný, že totiž vyjadřuje souhlas bezvýhradný a nevyvratitelný. Je však možné, že za ním následuje věta uvozená další módní vlezlostí *nicméně*. Tato podivná složenina dvou výrazů má obsah dosti bohatý (*přesto, přece však, avšak, ale přece, jenže, byť, naproti tomu, naopak* atd.), *nicméně* je to slovo dodávající projevu vznešenosti, preciznosti, kul-

tivovanosti. (Je zajímavé, že Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost, Academia 1978, tento termín – asi pro jeho knižní ráz – vůbec neuvádí.) Jeho časté užívání souvisí zřejmě s vžitou zásadou, že s ničím nelze souhlasit bezvýhradně:

Máte naprostou pravdu, nicméně mám dojem ... Také oblíbené slůvko *dojem* je zajímavé, a to tím, jak často nahrazuje termín *názor*. *Mám dojem* je méně nebezpečné a závazné než *jsem přesvědčen*.

Typickou vlastností vlezlých výrazů je jejich nehospodárnost. Zkusím to prokázat na slovu z poněkud jiného soudku. Každý, kdo sleduje zprávy o počasí, hoří zvědavostí, zda zaprší či zasněží. Velmi často však není uspokojen jednoznačností předpovědi, protože meteorologický jev se vyskytne jen *ojediněle*. Výraz ten opakuje se během televizního či rozhlasového vysílání několikrát, protože předpovědi samy o sobě jsou dosti nejisté. Dá se dokonce říci, že *ojediněle* nabylo charakteru odborného výrazu. Svůj význam neztrácí, avšak úspěšně nahrazuje synonyma o několik slabik kratší (*občas, někde* aj.)

Každý z nás je ovlivnitelný, někdo více, někdo méně. Máme ve své slovní zásobě obraty oblíbené, pevně zakořeněné a používáme je mimoděk často a někdy nehospodárně. Ochuzujeme však svůj projev o synonymní bohatost naší krásné řeči. Těšit se, že módní, vlezlé či parazitní výrazy nás minou a vymizí, nelze. Namísto vyžilých nastoupí jiné. *Přesně tak, nicméně vzniká dojem, že v tuto chvíli* se některé bohudík vyskytují jen *ojediněle*.

Miroslav Šlapal

Závistivci umírají. Ale nikdy ne závist.

Molière

Lidské hříchy žijí stále. Zato ušlechtilé činy lidské zapisujeme do vody.

Shakespeare

V medu se utopí více hmyzu než v octě.

Lafontaine

VZPOMÍNÁME

V roce 2011 jsme si připomínali 110. výročí narození básníka Jaroslava Seiferta a 25. výročí jeho úmrtí. Roku 1984 obdržel Nobelovu cenu za literaturu. Lyrická zpěvnost jeho básní okouzlovala několik generací čtenářů. Později jeho výraz zdrsněl a psal volným veršem.

V 50. letech byl terčem komunistické kritiky, v letech 1969–70 stanul v čele Svazu čs. spisovatelů jako jeho předseda. V roce 1968 předsedal jeho rehabilitační komisi. To se pak podepsalo na Seifertově dalším osudu. V 70. letech publikoval v samizdatu. Mezi prvními podepsal Chartu 77. Nezapomenutelným se stal jeho projev na II. sjezdu Svazu čs. spisovatelů v roce 1956, v němž se bral za uvězněné spisovatele. Volal: „Uvažujme o spisovatelích uvězněných, myslíme na jejich lidský osud...“ A na jiném místě svého projevu se tázal: „...kde jsme byli my všichni, když v roce 1948 zasedal nad českou literaturou člověk, který neuměl česky a který rozhodoval o osudu českých spisovatelů a českých knih?“

U příležitosti vzpomínky na Jaroslava Seiferta otiskujeme část proslovu děkana Dušana Řezaniny, který byl vysloven při jeho pohřbu v Kralupech nad Vltavou a který přebíráme z Katolických novin z 16. února 1986. Jen na okraji poznamenáváme, že hřbitov byl hlídán příslušníky státní bezpečnosti.

Mrtvý básník se vrací! Vrací se do města, jež tolik, tolik miloval. Byť mu nebylo místem rodným, stalo se mu citovým útočištěm, tusculem jeho mládí! Vzpomínka na ně, vyřčená za večera jeho života, je něžně vyvýšila na jeho „sladkou milovanou růžičku, kterou věčně kameňují špinavé a mastné saze“. Zde spěchával k oněm „tichým dveřím, kde naň čekalo několik náručí, do nichž šťastně padal“.

Byl to předně matčin otec, básníkův děd, o němž až léty pochopil, že mu byl tím, čím Boženě Němcové její babička, aniž musí vzpomínky přiladovat idylickým doprovodem. Hodiny a hodiny chodili spolu po kralupské zemičce, do níž nahlíží Říp. „Kéž bych lidem mohl dáti tolik krásy, kolik mi dal on,“ zasteskne si mrtvý básník, který z těch životodárných vzpomínek mohl žít celý život. Ale tyto tváře jsou už dávno bledé „jako světlo hvězd v zimě odpoledne, kdy se teprv smráká“.

A dnes se k nim opět vrací – v podobě, kterou přijal teprve nedávno, v podobě poslední! A zase ho vítají otevřené dveře, ale jsou to dveře hrobové pohostinnosti! Zas bude se svými drahými, setrvá s nimi a od nich neodejde! Do zimního večera se navrší nad ním mohyla krásy květinových pozdravů posledních!

Ale na tuto poslední cestu mu nezazní zvony zdejšího kostela, jejichž kovovým úderům chtěl dlouho, předlouho naslouchat, „dosyta se doposlouchat jejich hlasu ...“ Dávno zhltila kralupské zvony pustošivá povodeň války, která v prvojarním slunci toho roku pětáctýřicátého tragickým náletovým úderem zasáhla i toto město a proměnila je v trosky, pod nimiž se úzkostně tísnili lidé, zaskočení strachem, děsem a nenadálou smrtí.

Básník navštívil město až koncem roku, kol Vánoc. Chaos a hrůza se počaly váhavě vytrácet. Básník, kterému město bylo citovým tusculem, chtěl do echa smrti vykřiknout, aby to slyšela válka: „Už nikdy, válko!“

Kralupy bývají často nazývány předměstím Prahy, její noclehárnou! Praha byla rodným městem mrtvého

básníka a stala se mu i osudem. Jinak ani být nemohlo u básníka, jednoho z nejčtenějších! Znal hořkou vůni svého mládí prožívaného na Žižkově, osazovaném za staré monarchie bezradostnými činžáky a proletářskou bídou. Sladkými melodiemi svých veršů oslavil Prahu; odíval ji světlem svých metafor a obrazů, snímal z ní patiny i růžové opary krásy odkázané dějinami, i chvějivou neurčitost a jitření rodících se zítřků.

Dovolím si připomenout výlomek jednoho verše – tuším ze strof o katedrále, pod jejímž mramorem spí mrtví, ztělesňující dějinnost této země: „... ale střevíc mrtvých míří ku hvězdám...“ Jako by se mrtvý – míněn velký Karel – měl vydat na tajemný pochod, a přec neomylný svým cílem: setkáním s Bohem! A dnes i Vy, mrtvý básníku, vydáváte na tento tajemný pochod, dnes i Vy míříte ku hvězdám! Starý, prastarý obraz, který přináší do pokladnice pralidských tuch božství: Což člověk, okouzlený polem kosmu, na němž temnota noci zasela květy hvězd, nesměl vytušovat, že tato nádhera je lem božství, které tak signalizuje svou všemohoucí všudypřítomnost?

Nedaleko odtud, za kopcem, je minický kostelík sv. Jakuba. Vaši rodiče byli v něm oddáni, mrtvý básníku! Dlouho jste toužil podívat se dovnitř, ale zůstalo jen při přání. Spatřil jste jiné kostely, chrámy i katedrály! Do některých z nich Vás vodívala Vaše maminka! Nazval jste ji lyrickou trpitelskou duší, která „se pokoušela zavěšovat na krásné ruce Madony růžence svých slz. ...“ Až jednou jste stanul přede dveřmi tohoto kostelíka a byl jste zklamán. Byl uzavřen a zašlými skly jeho vstupu sotva jste mohl dohlédnout k oltáři! Tato všední příhoda o nevyplněné touze by snad mohla být víceznačným symbolem – aspoň mi to tak připadá. Proč se však obracet k minulosti dotvořené smrtí, proč prohledávat čas navždy uzavřený, když příhoda – obdařená sice vtírajícími se nápovědmi – je vystřídána realitou, jež jedině je v ruce a

Masarykův lid

moci boží, o níž věříme, že je nejvyšší milující, a proto vše chápe.

Dnes stojíte Vy, mrtvý básníku, u dveří, za nimiž hoří světlo boží přítomnosti, u bran věčna! Chceme-li vyjádřit tuto závratnou skutečnost víry, musíme se opět uchýlit k obrazu, tomuto nádhernému zprostředkovateli příbuznosti věcí, které vyrostly na zemi, se skutečnými přesahujícími horizonty našeho lidství. Jsme šťastni, že nám důvěřivost víry dovoluje mluvit o nekonečných rozměrech věčna obrazem domova! Vy, mrtvý básníku, jste

Jaroslav Seifert

nás ujistil, že překvapivá metafora má cenu závratnější než zlatý prsten na ruce. Pro nás je tento obraz dvou spřízněných domovů – toho, který jsme opustili, a onoho, který nám nabídne otcovská láska Tvůrcova – obrazem obrazů, metaforou metafor.

Dovolte mi, abych rozevřel tento pohled k prahům nového domova, oděného do světla věčného, ještě plastičtější, předně však intimnější: aby Vás převedla přes tento práh ta, která byla milující voditelkou jitrných chvil Vašeho života – Vaše maminka. Abyste takto v tom novém domově vešel do líbezného společenství drahých i nepoznaných, kteří Vás předešli nejen v životě, lásce i smrti, ale též v přijetí boží blízkosti, jak o tom zpívá prastarý chorál této země: „Nebeské jest dvorstvo krásné, blaze tomu, když tam dojde, v život věčný, oheň jasný svatého Ducha. Kyrie eleison!“

Dovolte mi, mrtvý básníku, abych závěrem svých nemnoha slov Vám poděkoval za vše. Byl jste laskavým průvodcem nejen našeho mládí a zrající mužnosti, ale i těchto našich podzimem nachýlených chvil. Měli jsme Vás tolik, tolik rádi!

Ale díky vám, bratři a sestry, kteří jste přišli svou tichou přítomností zašeptat jemu své díky! Tož – díky za vaše díky milovanému českému básníkově Jaroslavu Seifertovi. Amen.

ZE ŽIVOTA KLUBU MILADY HORÁKOVÉ

Dne 15. září 2011 se konala v Akademické kavárně v Praze prezentace nové knihy Zory Dvořákové „Všední den v kleci ... i taková byla totalita“ (nakl. Eva – Milan Nevole). Stalo se tak za přítomnosti členů Klubu Milady Horákové a přítelkyň na zdar této knihy vyslovili předseda KMH ing. František Šedivý a místopředsedkyně KMH Eva Jourová. Z této prezentace přinášíme fotografickou dokumentaci. (Foto Olga Nytrová)

Zora Dvořáková - televize snímá vyprávění autorky

Masarykův lid

Zora Dvořáková a Eva Jourová -
místopředsedkyně KMH

Dne 21. září 2011 byly na zámku v Letohradě uděleny ceny Egona Ervína Kische za díla z oblasti literatury faktu. Mezi oceněnými knihami bylo i dílo Zory Dvořákové „To byla Milada Horáková“ (nakladatelství Eva – Milan Nevole, vydal Klub Milady Horákové).

Zonbrunský

SPRÁVA ODKAZU E. E. KISCHE
KLUB AUTORŮ LITERATURY FAKTU
A
ASOCIACE ORGANIZACÍ SPISOVATELŮ SLOVENSKA
UDĚLUJÍ

CENU EGONA ERVÍNA KISCHE

Zoře DVOŘÁKOVÉ

ZA VÝZNAMNÉ DÍLO LITERATURY FAKTU
(To byla Milada Horáková – nakladatelství Eva)

VDANÉ V ROCE
2010

Karel Rídkel
PŘEDSEDA POROTY

[Signature]
SPRÁVA ODKAZU
E. E. KISCHE

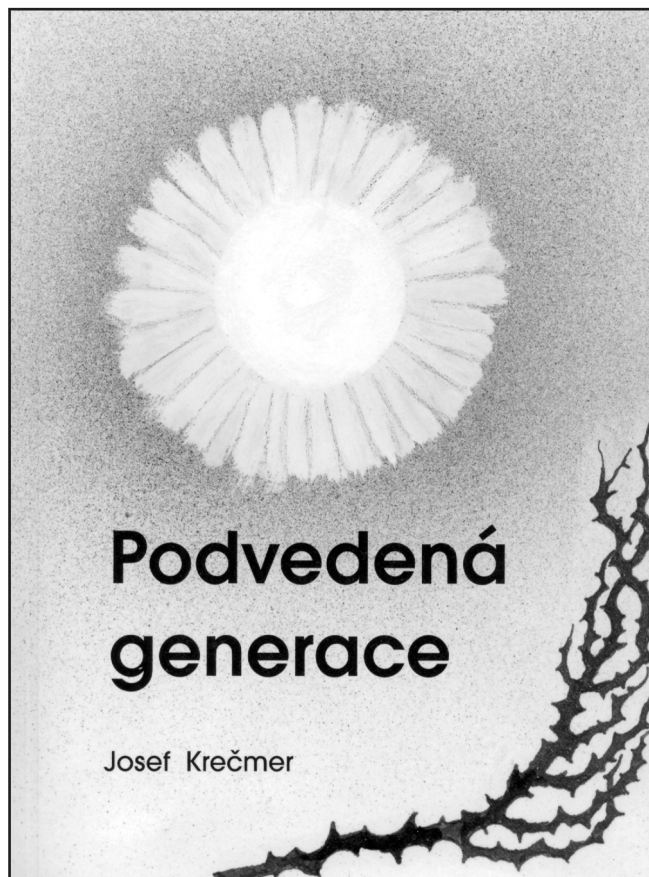
[Signature]
KLUB AUTORŮ
LITERATURY FAKTU

[Signature]
ASOCIACE ORGANIZACÍ
SPISOVATELŮ SLOVENSKA

V Letohradě,
městě literatury faktu
dne 21. září 2011

Masarykův lid

Týž den byly v Letohradě rovněž udíleny regionální ceny Miroslava Ivanova. Tuto cenu obdržel další člen Klubu Milady Horákové Josef Krečmer za knihu „Podvedená generace“, vyd. nakl. OFTIS Ústí nad Orlicí.

Klub autorů literatury faktu,
Město Letohrad a Město Jaroměř
udělují

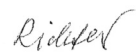
regionální
Cenu Miroslava Ivanova

Josefu KREČMEROVI

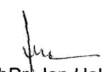
za významné dílo literatury faktu
(Podvedená generace – vydavatelství OFTIS
Ústí nad Orlicí)

Petr Fiala
starosta Letohradu

PhDr. Karel Richter
předseda KALFu

Ing. Jiří Klepsa
starosta Jaroměře

PhDr. Jan Halada
předseda poroty

V Letohradě 21. září 2011

INFORMACE

Jubilanti 2011

70 let - 1941

Jech Zdeněk, Přelouč
Kopalová Věra, Milín
Králová Jitka, Praha
Kvýda Josef, Ústí n. Orl.
Musil Jiří PhDr., Olomouc
Plachta Miloš, Mgr., Semily
Růžičková Zdena, PhDr., Praha

80 let - 1931

Bíbrová Dagmar, Pardubice
Čupera Jan, Mgr., Praha

- Dus Jan, Mgr., Praha
- Kukla Otakar, PhDr., Praha
- Pořízka Josef, PhDr., Prostějov
- Rosíková Jarmila, Praha

90 let - 1921

- Hanzl Bohumil, Vysoké Mýto
- Kozlovský Stanislav, Nizozemsko
- Krásná Růžena, Liberec
- Podhorský Jaroslav, Praha

VŠEM JUBILANTŮM UPŘÍMNĚ BLAHOPŘEJEME!

Předešli nás

Sobotka Miroslav Litomyšl *Schönfeld Tomáš* JUDr. Praha 1 *Verner Josef* Záboreň n. L. *Vaňková Alena* Praha 6

Masarykův lid

DÁRCI ML

Antropius	P. Mgr.	Praha 6	500	•	Novák	Václav	Jaroměř	100
Bláha	Jiří	Kostelec n. L.	400	•	Novák	Ladislav	Polná	200
Celar	Václav	Praha 9	300	•	Novák	Filip Mgr.	Praha 5	400
Děd	Jan	Plzeň	100	•	Otter	Jiří dr.	Praha 2	500
Dítě	Miroslav	Hradec Králové	100	•	Pasovská	Věra	Písek	200
Dutnarová	Libuše	Praha 4	400	•	Pekařská	Slávka	Č. Budějovice	850
Dvořáková	Zora PhDr.	Kladno	100	•	Pluhař	Zdeněk	Lubno	100
Firbasová	Zdena Č.	Brod	100	•	Pojar	Miloš dr.	Praha 7	100
Franc	Jaromír	Brno	100	•	Polášková	Anna	Hradec Králové	200
Frommer	Alfréd	Olomouc	100	•	Praisová	Dana	Praha 6	100
Houdková	Kateřina	Praha 10	500	•	Rindová	Eva	Libiř	1000
Chlupáč	Vladimír	Litoměřice	200	•	Cvrčková	Jarmila	Jíloviště	100
Janasová	Marie	Praha	200	•	Schvarzová	Marta	Praha	200
Jančík	Přemysl	Hradec Králové	100	•	Skalský	Bohuslav	Poniklá	100
Jandovi	M.a S.	Canada	1000	•	Stolín	Bedřich	Lomnice n. Pop.	150
Ješ	Jiří	Praha 6	200	•	Stráský	František	Trhové Sviny	100
Jiřík	Jan	Radotín	900	•	Svatuška	Miroslav	Týniště n. O.	200
Jůna	Jaroslav	Zásada	200	•	Šiklová	Jiřina PhDr.	Praha 1	300
Kánských	J. a K.prof.	USA	1000	•	Šimáková	Šárka	Hradec Králové	100
Kavalírová	Naděžda MUDr.	Praha 4	400	•	Šindelář	Vlad.	Semily	100
Koblížek	Jiří	Hradec Králové	100	•	Špundová	Danuše	Olomouc	100
Kolářová	Milena	Praha 4	100	•	Šturmová	Jana	Cheb	150
Körnerová	Libuše	Plzeň	300	•	Šubrtová	Růžena	Litoměřice	100
Křížková	Ludmila	Praha 3	200	•	Švarc	Jaroslav	Lupenice	100
Künzel	Gustav ing.	Letohrad	150	•	Švehlíková	J.	Kladno	2500
Línek	Milan	Třebechovice	200	•	Theimer	Jaroslav	Litomyšl	200
Málek	Jiří PhDr.	Praha 8	200	•	Titzlová	Jitka Mgr.	Praha 4	205
Martin	Miloslav JUDr.	Hradec Králové	250	•	Tuček	Lumír	Praha 6	400
Matuchová	Britt	Praha 4	350	•	Tučková	Marie	Hradec Králové	100
Merta	Jan	Praha 10	50	•	Vokrouhlická	Olga MUDr.	Praha 6	1500
Michálková Ing.	DrSc,	Roudnice n. L.	200	•	Weinar	Milan Ing.	Hradec Králové	100
Moucha	Václav dr.	Praha 6	300	•	Zástěrová	Marie	Strakonice	400
Mrázek	František	Liberec	100	•	Žmolíková	Jana MUDr.	Praha 8	100
Nešvera	Václav ing.	Praha 5	400	•				

Do tohoto čísla vkládáme složenku na zaplacení členského příspěvku Klubu dr. Milady Horákové. Ten činí 100,- Kč za rok, a pokud by nebyl uhrazen, nelze členovi posílat Masarykův lid. Samozřejmě uvítáme částky vyšší a srdečně děkujeme!

*Hodně zdraví, úspěchů
a štěstí v novém roce*

přeje

*Klub
dr. Milady Horákové*